

Sygn. akt I C 2558/17

Uzasadnienie wyroku z dnia 14 lutego 2019 r.

W pozwie z dnia 8 czerwca 2017 r. powodowie M. M. i A. M., reprezentowani przez pełnomocnika będącego adwokatem, żądali zasądzenia od pozwanego Banku (...) S.A. z siedzibą w W. (dalej także jako Bank) solidarnie kwoty 62.105,57 PLN wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 40.000,00 PLN od dnia 28 maja 2014 r. do dnia zapłaty i od kwoty 22.105,57 PLN od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz zasądzenia kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Roszczenie powodowie wywodzili z niedozwolonego charakteru postanowień § 2 ust. 2 oraz § 7 ust. 1 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) zawartej z pozwanym 7 maja 2008 r., dotyczących indeksacji kredytu względem (...). Roszczenie obejmowało różnicę pomiędzy należnymi a rzeczywiście spłaconymi przez powodów ratami kredytu w okresie od 13 czerwca 2008 r. do 13 maja 2017 r.

W odpowiedzi na pozew pozwany Bank (...) S.A. z siedzibą w W., reprezentowany przez pełnomocnika będącego radcą prawnym, wniósł o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwany wywodził, że postanowienia umowne dotyczące indeksacji kredytu względem (...) nie stanowiły postanowień niedozwolonych.

Za podstawę wyroku Sąd Rejonowy przyjął następujące ustalenia i wnioski.

W dniu 7 kwietnia 2008 r. powodowie M. M. (wówczas D.) i A. M. złożyli wniosek o udzielenie kredytu hipotecznego w Banku (...) S.A. Jako kwotę kredytu wskazali 325.000,00 PLN. Jako walutę kredytu wskazali (...). Wyplata kredytu miała nastąpić w transzach. Okres kredytowania miał wynosić 360 miesięcy. Spłata kredytu miała się odbywać w ratach równych. Jako proponowane zabezpieczenie kredytu wskazali hipotekę na nieruchomości, która miała zostać nabyta za środki pochodzące z kredytu oraz cesje praw z ubezpieczenia nieruchomości oraz ubezpieczenia na życie – w obu przypadkach na podstawie generalnych umów Banku (...) S.A. z (...) S.A. i (...) S.A. przewidujących ubezpieczenia grupowe kredytobiorców. Wniosek obejmował ponadto zgodę powodów na objęcie udzielonego kredytu przez (...) S.A. ubezpieczeniem kredytu do czasu ustanowienia hipoteki. Wniosek powodów został sporządzony z użyciem formularza udostępnionego przez Bank.

Podstawę powyższych ustaleń stanowił dowód z dokumentu prywatnego zawartego na k. 254-256, obejmującego wniosek o udzielenie kredytu hipotecznego w Banku (...) S.A., którego wiarygodność nie była kwestionowana przez strony i nie budziła wątpliwości.

W dniu 4 grudnia 2007 r., przed zawarciem umowy o kredyt hipoteczny z pozwanym, powodom przedstawiono sporządzoną przez pozwanego pisemną informację dla wnoskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej, oparte na zmiennej stopie procentowej. Według treści tej informacji kredytobiorcy, wybierając zadłużenie w walucie obcej, korzystali z oprocentowania niższego w porównaniu z kredytem złotowym i spłacali miesięcznie niższą ratę kredytu. Dotyczyło to przede wszystkim kredytów w euro i we frankach szwajcarskich, a wynikało ze znacznej różnicy w wysokości stawek referencyjnych, które stanowiły podstawę ustalenia oprocentowania kredytu. Według obowiązującego w Banku (...) w okresie do 31 grudnia 2007 r. stawki referencyjne wynosiły odpowiednio:

- dla kredytów złotych 5,1% (WIBOR 3M),
- dla kredytów indeksowanych kursem franka szwajcarskiego 2,785% (LIBOR 3M (...)),
- dla kredytów indeksowanych kursem euro 4,792% ((...) 3M),
- dla kredytów indeksowanych kursem dolara amerykańskiego 5,2288% (LIBOR 3M USD).

Niemniej kredytobiorcy, zaciągając zobowiązanie w walucie obcej, narażeni byli na ryzyko zmiany kursów walutowych. Według treści informacji występowanie ryzyka kursowego sprawiało, że zarówno rata spłaty, jak i wysokość zadłużenia tytułem zaciągniętego kredytu przeliczona na PLN na dany dzień podlegała ciągłym wahaniom, w zależności od aktualnego kursu waluty. Ryzyko kursowe było znacznie mniejsze, jeżeli o kredyt walutowy ubiegał się kredytobiorca osiągający dochody w tej samej walucie obcej. Z tych przyczyn Bank podkreślał, że warto rozważyć zaciągnięcie długoterminowego kredytu w PLN jako korzystną alternatywę w stosunku do kredytów walutowych, które mimo atrakcyjnych aktualnie warunków cenowych w długim okresie mogą okazać się droższe na skutek wzrostu kursów walutowych.

Ponadto Bank informował o ryzyku zmian stóp procentowych, ponoszonym przez kredytobiorcę zarówno w przypadku kredytów złotych, jak i walutowych ze wskazaniem, że oprocentowanie kredytów składa się ze stałej marży Banku i zmiennej stopy referencyjnej, ustalonej na rynku międzybankowym i zależnej m.in. od decyzji banku centralnego w zakresie obniżenia lub podwyższenia stóp procentowych, na którą z kolei wpływ ma szereg bliżej określonych czynników ekonomicznych. Ryzyko zmiany stóp procentowych oznaczało, że w przypadku wzrostu poziomu stopy referencyjnej wyższe będzie oprocentowanie kredytu i wzrośnie wysokość miesięcznej raty kapitałowo-odsetkowej.

Zmienność kursów walutowych i wahania stóp procentowych powodowały, że rzeczywiste koszty obsługi długu mogły okazać się znacząco wyższe od wcześniej założonych. Z tego względu Bank zachęcał do zapoznania się załączonymi do informacji danymi historycznymi dotyczącymi wahań kursu oraz wysokości stawek referencyjnych dla danej waluty ze wskazaniem, że wartości, które w danym momencie mogą być korzystne, w długim okresie mogą okazać się niekorzystne.

Występowanie ryzyka kursowego już na etapie zawierania umowy sprawiało, że przewidywana miesięczna rata spłaty kredytu mogła wzrosnąć, przy czym z symulacji zawartej w pisemnej informacji dla wnioskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej wynikało, że w wypadku wzrostu kursu o 15,3%, która miała miejsce w okresie 12 miesięcy przed złożeniem wniosku o udzielenie kredytu, rata wzrosła z kwoty 1.508,69 PLN do kwoty 1.739,52 PLN. Niemniej symulacja ta odnosiła się jedynie do kursu dolara amerykańskiego, a nie do kursu franka szwajcarskiego, który ostatecznie stał się podstawą indeksacji udzielonego powodowi kredytu.

Podstawę powyższych ustaleń stanowił dowód z dokumentu prywatnego zawartego na k. 281, obejmującego informację dla wnioskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej, którego wiarygodność nie była kwestionowana przez strony i nie budziła wątpliwości.

Brak było dowodu z dokumentu prywatnego obejmującego wykres obrazujący historyczne zmiany kursu (...) względem PLN, który miałby stanowić załącznik do wspomnianej informacji dla wnioskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej, oparte na zmiennej stopie procentowej. Stąd brak było wystarczającej podstawy do ustalenia zaprezentowanych powodowi wahań kursu (...) względem PLN przed zawarciem umowy o kredyt hipoteczny z pozwany.

Ponadto wśród informacji pozyskanych przez powodów na temat ryzyka kursowego związanego z indeksacją kredytu względem (...) przed zawarciem umowy kredytu znalazła się informacja o tym, jak kształtował się kurs (...) względem PLN w okresie poprzednich pięciu lat. Powodowie zdecydowali się na zawarcie umowy o kredyt w PLN indeksowany do (...) ze względu na atrakcyjność takiego kredytu w porównaniu z kredytem w PLN bez indeksacji, wynikającą z symulacji parametrów kredytów prezentowanych im przed zawarciem umowy, wybierając kredyt z przewidywaną najniższą miesięczną ratą spłaty i najniższymi kosztami jego udzielenia. W związku z zawarciem umowy powodowie nie domagali się wyjaśnień co do przekazanych im informacji dotyczących ryzyka kursowego. Ponadto nie domagali się wyjaśnień na temat podstaw ustalania kursów kupna i sprzedaży walut publikowanych w tabeli stosowanej przez pozwanego do rozliczeń zawieranej umowy kredytu. Nieruchomość, która miała zostać nabyta za środki pochodzące z kredytu, miała posłużyć do zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych powodów.

Podstawę powyższych ustaleń stanowiły zeznania powodów, które okazały się spójne, logiczne, rzeczowe i nie budziły wątpliwości z punktu widzenia reguł doświadczenia życiowego, gry chodzi o praktykę obsługi klientów na rynku usług finansowych. Nie ujawniły się okoliczności wskazujące na to, aby powodowie podawali nieprawdę w tym zakresie, nawet zważywszy na to, że pozostawali w sporze z pozwanym. Okoliczność, że na etapie zawierania umowy powodowie nie domagali się od przedstawicieli pozwanego wyjaśnień na temat ryzyka kursowego ani podstaw ustalania kursów kupna i sprzedaży walut publikowanych w tabeli stosowanej przez pozwanego do rozliczeń zawieranej umowy kredytu indeksowanego do (...) okazała się istotna dla rozstrzygnięcia z punktu widzenia przewidzianej w art. 385¹ § 1 zd. pierwsze k.c. przesłanki naruszenia dobrych obyczajów. Zeznaniami powodów nie przeczyły zeznania świadka K. G., która wprawdzie nie brała udziału w czynnościach polegających na zawarciu z powodami spornej umowy kredytu, niemniej w 2008 r. pozostawała zatrudniona przez pozwanego na stanowisku konsultanta klienta i w zakresie jej obowiązków służbowych pozostawało m.in. zawieranie umów kredytów hipotecznych, w tym indeksowanych względem (...). Z zeznań świadka K. G., których wiarygodność nie budziła wątpliwości i nie była kwestionowana przez strony, wynikało jednak, że poza pochodzącą od pozwanego pisemną informacją dla wnioskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej, oparte na zmiennej stopie procentowej, kredytobiorcom nie były udostępniane inne źródła informacji na temat ryzyka kursowego. Ponadto z zeznań świadka K. G. nie wynikało, aby przed zawarciem umowy o kredyt hipoteczny indeksowany względem (...) kredytobiorcy byli informowani o podstawach ustalania kursów kupna i sprzedaży walut publikowanych w tabeli stosowanej przez pozwanego do rozliczeń umów kredytu indeksowanego względem (...).

W dniu 7 maja 2008 r. powodowie M. M. (wówczas D.)

i A. M. zawarli z pozwanym Bankiem (...) S.A. z siedzibą w W. w formie pisemnej umowę o kredyt hipoteczny nr KH/ (...).

Na podstawie postanowień umowy Bank udzielił powodom kredytu w kwocie 325.000,00 PLN (§ 2 ust. 1 umowy).

Kredyt był indeksowany do (...), po przeliczeniu wypłaconej kwoty zgodnie z kursem kupna (...) według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku w dniu uruchomienia kredytu. Po uruchomieniu kredytu powodowie mieli otrzymać od Banku pismo informujące o wysokości pierwszej raty kredytu, kwocie kredytu w (...) oraz jego równowartości w PLN zgodnie z kursem kupna (...) według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku w dniu uruchomienia kredytu, przy czym zmiany kursów walut

w okresie kredytowania miały mieć wpływ na wysokość kwoty zaciągniętego kredytu oraz raty kapitałowo-odsetkowej (§ 2 ust. 2 umowy).

Celem kredytu było nabycie przez powodów bliżej określonej nieruchomości za kwotę 288.029,00 PLN oraz refinansowanie kosztów poniesionych na cele mieszkaniowe w kwocie 36.971,00 PLN (§ 2 ust. 3 i 4 umowy).

Przedmiotem zabezpieczenia, na którym miała zostać ustanowiona hipoteka na rzecz Banku, była nieruchomość, która miała zostać nabyta za środki pochodzące z kredytu (§ 2 ust. 5 umowy).

Okres kredytowania ustalono na 420 miesięcy, w tym 4 miesiące karencji w spłacie kapitału (§ 2 ust. 6 umowy).

W postanowieniach umowy określono szczegółowo warunki wypłaty kredytu (§ 3 umowy), wyszczególniono ponoszone przez powodów opłaty i prowizje (§ 4 umowy), zawarto bliżej określone oświadczenia powodów, m. in. o tym, że powodowie zapoznali się z pisemną informacją dla wnioskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej, oparte na zmiennej stopie procentowej oraz przewidziano zobowiązanie powodów do dostarczenia bliżej określonych dokumentów związanych z wpisem do księgi wieczystej i zobowiązanie do niedokonywania zmiany Banku jako wyłącznie uposażonego z tytułu ubezpieczenia na życie stanowiącego zabezpieczenie kredytu do czasu jego całkowitej spłaty (§ 5 umowy).

Ustalono oprocentowanie kredytu według zmiennej stopy procentowej ze wskazaniem, że powodowie jako kredytobiorcy ponosili ryzyko zmian stóp procentowych, co oznaczało, iż

w przypadku wzrostu poziomu stopy referencyjnej wyższe będzie oprocentowanie kredytu i wzrośnie wysokość miesięcznej raty kapitałowo-odsetkowej. Oprocentowanie kredytu wynosiło 3,685% w stosunku rocznym, a stanowiło sumę stopy referencyjnej LIBOR 3M ((...)) obowiązującej w dniu sporządzania umowy oraz marży w wysokości 0,8 punktów procentowych, stałej w okresie kredytowania. Oprocentowanie kredytu ulegać miało zmianie w zależności od zmiany stopy referencyjnej LIBOR 3M ((...)). Stopa referencyjna miała zmieniać się w cyklu kwartalnym i przyjmować wartość z ostatniego dnia roboczego ostatniego miesiąca poprzedzającego kolejny kwartał kalendarzowy (§ 6 umowy).

Splata kwoty kredytu w (...), ustalonej w PLN zgodnie z § 2 umowy, miała następować z zastosowaniem kursu sprzedaży (...) obowiązującego w dniu płatności raty kredytu zgodnie z Tabelą Kursów Walut Obcych Banku (§ 7 ust. 1 umowy).

Raty miały być równe i obejmować malejącą część odsetek i rosnącą część kapitału (§ 7 ust. 2 umowy).

Splata kredytu następować miała poprzez bezpośrednie potrącanie przez Bank należnych mu kwot z rachunku prowadzonego przez Bank na rzecz powodów (§ 7 ust. 3 umowy).

Splaty rat następować miały w tym samym dniu miesiąca, w jakim miała miejsce wypłata kredytu (§ 7 ust. 4 umowy).

Przewidziano ponadto szczegółowe warunki wcześniejszej spłaty kredytu i związane z tym ewentualne koszty (§ 8 umowy).

W umowie postanowiono, że na zabezpieczenie spłaty kredytu wraz z odsetkami i innymi kosztami powodowie jako kredytobiorcy ustanawiali:

- hipotekę kaucyjną do kwoty 552.500,00 PLN na rzecz Banku na nieruchomości, która miała zostać nabyte za środki pochodzące z kredytu,
- cesje na rzecz Banku praw z ubezpieczenia na życie powódki oraz ubezpieczenia nieruchomości, na której ustanowiona zostanie hipoteka (§ 9 ust. 1 umowy).

Przewidziano, że zabezpieczenie kredytu do czasu otrzymania przez Bank odpisu z księgi wieczystej ww. nieruchomości z prawomocnym wpisem pierwszej hipoteki bądź hipotek na rzecz Banku stanowić będzie ubezpieczenie kredytów zabezpieczanych hipotecznie na podstawie umowy zawartej przez Bank z (...) S.A., a powodowie jako kredytobiorcy będą zobowiązani do zwrotu Bankowi kosztów składki ubezpieczeniowej wnoszonej przez Bank w związku z tym ubezpieczeniem. Miesięczna opłata z tytułu refinansowania składki ubezpieczeniowej wynosiła 1/12 z 0,81% kwoty przyznanego kredytu (co stanowiło kwotę 230,00 PLN), przy uwzględnieniu kursów waluty obcej, do jakiej kredyt był indeksowany na pierwszy dzień miesiąca, w którym została sporządzona umowa kredytu według Tabeli Kursów Walut Obcych Banku (§ 9 ust. 2 i 3 umowy).

Poza wyjątkami dotyczącymi zmiany oprocentowania kredytu w przypadku zmiany stopy referencyjnej, zmiany oprocentowania karnego w przypadku zmiany stopy lombardowej, zmiany Regulaminu, zmiany Cennika i zmiany długości okresu kredytowania wynikającego z przedterminowej częściowej spłaty kredytu, wszelkie zmiany umowy wymagały zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności (§ 11 ust. 1 umowy).

Integralną część umowy miały stanowić Regulamin, Pełnomocnictwo do wykonywania czynności w imieniu powodów jako kredytobiorców oraz Cennik (§ 11 ust. 2 umowy).

W zakresie nieuregulowanym umową zastosowanie znajdowały postanowienia Regulaminu (§ 11 ust. 5 umowy).

W dokumencie obejmującym umowę powodowie oświadczyli ponadto, że doręczono im Regulamin kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A., zwany Regulaminem, zapoznali się z jego treścią i zaakceptowali warunki

w nim zawarte, zobowiązując się jednocześnie do spłaty kredytu wraz z odsetkami oraz opłatami i prowizjami wynikającymi z umowy i aktualnego Cennika (§ 1 ust. 1 i 2 umowy).

W dokumencie obejmującym umowę wskazano także, że całkowity koszt kredytu na dzień zawarcia umowy wynosił 309.398,90 PLN, a rzeczywista roczna stopa oprocentowania na dzień sporządzenia umowy wynosiła 4,74% w skali roku przy założeniu, że:

- przyznana kwota kredytu zostanie wypłacona w całości i jednorazowo,
- pierwsza spłata raty odsetkowej lub kapitałowo-odsetkowej będzie miała miejsce w tym samym dniu najbliższego miesiąca następującego po miesiącu, w którym zostanie uruchomiony kredyt,
- w przypadku występowania ubezpieczenia kredytu do czasu ustanowienia hipoteki okres ubezpieczenia wynosić będzie 6 miesięcy,
- w przypadku występowania ubezpieczenia z tytułu niskiego wkładu własnego kredytobiorcy uwzględni się składkę na okres pierwszych 3 lat, płatną w dniu uruchomienia kredytu,
- w przypadku ubezpieczenia nieruchomości uwzględni się sumę składek w całym okresie kredytowania przy założeniu, że wartość nieruchomości i stawka ubezpieczenia będzie stała we wskazanym okresie,
- w przypadku ubezpieczenia na życie uwzględni się sumę składek w całym okresie kredytowania przy założeniu, że składki naliczane będą od malejącego salda ustalonego zgodnie z pierwotnym harmonogramem spłat,
- prowizja od udzielenia kredytu, opłata za wpis hipoteki oraz podatek od czynności cywilno-prawnych zostaną wniesione w dniu uruchomienia kredytu,
- koszt wyceny został pokryty (§ 12 ust. 1 umowy).

W razie niewywiązywania się przez powodów z zobowiązań wynikających z umowy przewidziano obciążenie powodów oprocentowaniem karnym dla zadłużenia przeterminowanego, odpowiadającym czterokrotności stopy lombardowej, na dzień zawarcia umowy wynoszącym 29%, zmiennym w przypadku każdorazowej zmiany wysokości stopy lombardowej, kosztami upomnień i monitów w bliżej określonych kwotach oraz kosztami sądowymi i postępowania egzekucyjnego zgodnie z ustawą.

Podstawę powyższych ustaleń stanowił dowód z dokumentu prywatnego zawartego na k. 47-52 i 251-253, obejmującego umowę o kredyt hipoteczny, którego wiarygodność nie była kwestionowana przez strony i nie budziła wątpliwości.

W odrębnym dokumencie, stanowiącym załącznik nr 3 do umowy kredytu, powodowie udzielili Bankowi w formie pisemnej pełnomocnictwa w okresie obowiązywania umowy

o kredyt m.in. do pobierania z rachunku prowadzonego na rzecz powodów przez Bank środków pieniężnych z zaliczeniem na spłatę wymagalnych zobowiązań powodów z tytułu kredytu, odsetek, prowizji i innych opłat w wysokości wynikającej z umowy o kredyt, a obciążenie rachunku powodów nie wymagało odrębnej dyspozycji (pkt 4. pełnomocnictwa).

Powodowie wyrazili ponadto zgodę, aby przy pobraniu środków pieniężnych z rachunku prowadzonego na rzecz powodów przez Bank stosowane były kursy zgodnie z obowiązującą w Banku w dniu pobrania środków pieniężnych z rachunku. Jednocześnie powodowie zrzekli się uprawnienia do odwołania udzielonego Bankowi pełnomocnictwa.

Podstawę powyższych ustaleń stanowił dowód z dokumentu prywatnego zawartego na k. 53-54 i 283, obejmującego załącznik nr 3 do umowy kredytu, którego wiarygodność nie była kwestionowana przez strony i nie budziła wątpliwości.

Według § 8 ust. 3 Regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A. o sygn. R.22, obowiązującego w dniu zawarcia spornej umowy kredytu, w przypadku kredytu w walucie obcej kwota raty spłaty miała być obliczona według kursu sprzedaży dewiz obowiązującego w Banku na podstawie obowiązującej w Banku (...) z dnia spłaty. Według § 8 ust. 4 tego regulaminu w przypadku kredytu w walucie obcej kredytobiorca mógł zastrzec w umowie kredytu, iż Bank będzie pobierał ratę spłaty z rachunku w walucie, do której kredyt był indeksowany, o ile taki rachunek będzie dostępny w aktualnej ofercie Banku.

Podstawę powyższych ustaleń stanowił środek dowodowy zawarty na k. 259-268, obejmujący Regulamin kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A. o sygn. R.22, którego wiarygodność nie była kwestionowana przez strony i nie budziła wątpliwości. Okoliczność, że regulamin ten został doręczony powodom w związku z zawarciem umowy kredytu, pozostawała poza sporem.

W dniu 13 lipca 2009 r. powodowie M. M. (wówczas D.) i A. M. na podstawie § 8 ust. 4 wspomnianego regulaminu zastrzegli, aby Bank pobierał ratę spłaty kredytu z rachunku w walucie, do której kredyt był indeksowany, wskazując na prowadzony przez Bank rachunek w (...).

Podstawę powyższych ustaleń stanowił dowód z dokumentów prywatnych zawartych na k. 257 i 282, obejmujących wnioski powodów oraz zmieniony załącznik nr 3 do umowy kredytu, których wiarygodność nie była kwestionowana przez strony i nie budziła wątpliwości.

W dniu 1 października 2011 r. zmienione zostało postanowienie § 8 ust. 3 Regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A. o sygn. R.22, w ten sposób, że w przypadku kredytu w walucie obcej kwota raty miała być obliczona według aktualnego kursu sprzedaży dewiz dla danej waluty obowiązującego w Tabeli Kursów Walut Obcych Banku w dniu spłaty raty. Tabela Kursów Walut Obcych Banku miała być ustalana nie rzadziej niż raz dziennie, na podstawie kwotowań rynkowych poszczególnych par walut przy możliwym odchyleniu dla kursu kupna i kursu sprzedaży nie większym niż 10% od kwotowań rynkowych. Rata pobierana miała być na koniec dnia, w którym przypadała jej płatność. W przypadku, gdy Tabela Kursów Walut Obcych Banku ustala była w danym dniu co najmniej dwukrotnie, do ustalenia wysokości raty przyjmowany miał być kurs sprzedaży dewiz dla danej waluty najkorzystniejszy dla kredytobiorcy z kursów obowiązujących w dniu płatności raty.

Podstawę powyższych ustaleń stanowił środek dowodowy zawarty na k. 269-278, obejmujący Regulamin kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A. o sygn. R.99, którego wiarygodność nie była kwestionowana przez strony i nie budziła wątpliwości. Ostatecznie okoliczność, że pismo obejmujące zmienione postanowienia regulaminu zostało doręczone powodom pozostawała poza sporem.

Z kolei z zeznań świadków K. M. i J. C. wynikały następujące okoliczności:

- w związku z zawarciem z powodami umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) pozwany w drodze transakcji zawartych na rynku międzybankowym zabezpieczył całość ponoszonego przez siebie ryzyka zmiany kursu (...) względem PLN,
- udzielony powodom kredyt hipoteczny nr KH/ (...) był księgowany przez pozwanego jako kredyt udzielony w (...),
- kursy kupna i sprzedaży walut publikowane w tabeli pozwanego stosowane były do rozliczeń nie tylko umów kredytów indeksowanych do walut obcych, ale także każdego rodzaju transakcji walutowych odbywających się z udziałem pozwanego,

- kursy kupna i sprzedaży walut publikowane w tabeli stosowanej przez pozwanego ustalane były na podstawie średnich kursów notowanych na rynku międzybankowym z uwzględnieniem marży, której wysokość była przedmiotem decyzji organu pozwanego odpowiedzialnego za zarządzanie płynnością finansową,

- od 2015 r. kursy kupna i sprzedaży walut publikowane w tabeli pozwanego stosowane do rozliczeń umów kredytów indeksowanych do (...) obejmowały niższą, preferencyjną marżę.

Zeznania świadków K. M. i J. C. okazały się spójne, logiczne, rzeczowe i nie budziły wątpliwości z punktu widzenia reguł doświadczenia życiowego, gdy chodzi o funkcjonowanie rynku usług finansowych. Zeznania te mogły zatem stanowić wiarygodną podstawę ustaleń i okazały się istotne dla rozstrzygnięcia z punktu widzenia przewidzianej w art. 385¹ § 1 zd. pierwsze k.c. przesłanki naruszenia dobrych obyczajów. Wprawdzie w myśl art. 385² k.c. przewidziana w art. 385¹ § 1 zd. pierwsze k.c. przesłanka naruszenia dobrych obyczajów oceniana być musi według stanu rzeczy z chwili zawarcia umowy, a ocena rażącego naruszenia interesu konsumenta według art. 385¹ § 1 zd. pierwsze k.c. dotyczyć ma ukształtowania obowiązków konsumenta w treści postanowień umowy, a nie rzeczywistego ich wykonania, niemniej na podstawie okoliczności towarzyszących wykonywaniu umowy pośrednio można wnioskować także o rozumieniu umowy przez strony w chwili jej zawarcia (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, LEX nr 2504739).

Wyrokiem z dnia 21 października 2011 r. wydanym w sprawie o sygn. akt VI ACa 420/11 Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację pozwanego Banku (...) S.A.

z siedzibą w W. od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wydanego w dniu 14 grudnia 2010 r. w sprawie o sygn. akt XVII AmC 426/09, uznającego za niedozwolone i zakazującego wykorzystywania w obrocie

z konsumentami postanowień wzorca umowy o następującej treści:

- „Kredyt jest indeksowany do (...)/USD/EUR, po przeliczeniu wypłaconej kwoty zgodnie z kursem kupna (...)/USD/EUR według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku (...) w dniu uruchomienia kredytu lub transzy.”,

- „W przypadku kredytu indeksowanego kursem waluty obcej kwota raty spłaty obliczona jest według kursu sprzedaży dewiz obowiązującego w Banku na podstawie obowiązującej w Banku (...) z dnia spłaty.”.

W dniu 15 maja 2012 r. powyższe postanowienia wzorca umowy zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, prowadzonego przez Prezesa UOKiK na podstawie art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., odpowiednio pod nr (...) i (...).

Powyższe okoliczności pozostawały poza sporem.

W dniu 3 czerwca 2014 r. pozwanemu doręczono pismo pełnomocnika powodów wzywające m.in. do zwrotu kwoty 40.000,00 PLN nienależnie pobranych rat spłaty kredytu.

Podstawę powyższego ustalenia stanowił dowód z dokumentów prywatnych zawartych na k. 96-98 i 99, obejmującego wezwanie do zapłaty oraz odpowiedź na wezwanie, których wiarygodność nie była kwestionowana przez strony i nie budziła wątpliwości. Wobec braku zwrotnego potwierdzenia odbioru wezwania przez pozwanego, datę doręczenia należało ustalić według treści odpowiedzi pozwanego na wezwanie.

W świetle powyższych ustaleń na uwzględnienie zasługiwało powództwo obejmujące żądanie zasądzenia od pozwanego Banku (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz powodów M. M. i A. M. łącznie kwoty 19.259,97 PLN oraz kwoty 11.419,10 CHF wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 14 lutego 2019 r. do dnia zapłaty.

W okolicznościach sprawy niniejszej niedozwolone w myśl art. 385¹ § 1 k.c. okazały się następujące postanowienia umowne:

- § 2 ust. 2 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) w tej części, w której przewidziano, że kredyt był indeksowany do (...) po przeliczeniu wypłaconej kwoty zgodnie z kursem kupna (...) według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku w dniu uruchomienia kredytu;

- § 7 ust. 1 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), według którego spłata kwoty kredytu w (...), ustalonej w PLN zgodnie z § 2 umowy, miała następować z zastosowaniem kursu sprzedaży (...) obowiązującego w dniu płatności raty kredytu zgodnie z Tabelą Kursów Walut Obcych Banku;

- § 8 ust. 3 Regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A. o sygn. R.22, w brzmieniu obowiązującym strony przed dniem 1 października 2011 r., według którego w przypadku kredytu w walucie obcej kwota raty spłaty miała być obliczona według kursu sprzedaży dewiz obowiązującego w Banku na podstawie obowiązującej w Banku (...) z dnia spłaty.

Na podstawie art. 384 § 1 k.c. ustalony przez jedną ze stron wzorzec umowy, w szczególności ogólne warunki umów, wzór umowy, regulamin, wiąże drugą stronę, jeżeli został jej doręczony przed zawarciem umowy.

W świetle zgromadzonego w sprawie niniejszej materiału dowodowego nie budziło wątpliwości, że tekst znajdującego zastosowanie do umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) Regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A. o sygn. R.22 w brzmieniu obowiązującym strony przed dniem 1 października 2011 r. został powodowi doręczony przy zawieraniu wspomnianej umowy. Okoliczność ta ostatecznie pozostawała poza sporem, a znajdowała potwierdzenie w treści dokumentu obejmującego umowę kredytu, gdzie powodowie oświadczyli, że doręczono im Regulamin kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A, zwany Regulaminem, zapoznali się z jego treścią i zaakceptowali warunki w nim zawarte, zobowiązując się jednocześnie do spłaty kredytu wraz z odsetkami oraz opłatami i prowizjami wynikającymi z umowy i aktualnego Cennika (§ 1 ust. 1 i 2 umowy). Zważywszy na datę zawarcia umowy należało przyjąć, że był to Regulamin o sygn. R.22 (k. 259-268) przed jego zmianą, która nastąpiła z dniem 1 października 2011 r.

Na podstawie art. 385¹ § 1 zd. pierwsze k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). W myśl art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c. nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Według art. 385¹ § 2 k.c. jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. W myśl art. 385¹ § 3 k.c. niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Według art. 385¹ § 4 k.c. ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje. Na podstawie art. 385² k.c. oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny.

Niewątpliwa była okoliczność, że powodowie zawierali umowę o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) jako konsumenci w myśl art. 22¹ k.c., a pozwanemu przysługiwał status przedsiębiorcy w rozumieniu art. 43¹ k.c. Status powodów jako konsumentów wynikał stąd, że nieruchomości, która miała zostać nabyta za środki pochodzące z kredytu, miała posłużyć do zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych powodów.

Okoliczność, że postanowienie § 8 ust. 3 Regulaminu w brzmieniu obowiązującym strony przed dniem 1 października 2011 r. nie zostało indywidualnie uzgodnione przez pozwanego z powodami nie budziła żadnych wątpliwości, skoro poza sporem pozostawała okoliczność, że powodowie nie brali jakiegokolwiek udziału w ustalaniu treści tego regulaminu, która ustalona została decyzją organu pozwanego.

Jako indywidualnie uzgodnione nie kwalifikowały się również postanowienia § 2 ust. 2 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) oraz § 7 ust. 1 tej umowy. Poza sporem pozostawała okoliczność, że projekt tekstu umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), zawartej następnie przez strony w formie pisemnej, opracowany został jedynie przez pozwanego z użyciem wzorca umownego wykorzystywanego przez pozwanego w ramach prowadzonej działalności polegającej na czynnościach bankowych. Ponadto okoliczność, że treść postanowień § 2 ust. 2 oraz § 7 ust. 1 tej umowy nie była indywidualnie uzgadniana, wynikała z zeznań powodów. Obie te okoliczności stanowiły wystarczającą podstawę do przyjęcia, że powodowie nie mieli rzeczywistego wpływu na treść postanowień § 2 ust. 2 oraz § 7 ust. 1 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...). Do przyjęcia wniosku przeciwnego nie wystarczała podnoszona przez pozwanego okoliczność, że postanowienia tej umowy mogły podlegać negocjacjom. Istotne było bowiem to czy postanowienia umowy zawieranej przez strony i objęte sporem rzeczywiście podlegały negocjacjom, na co nie wskazywał zgromadzony w sprawie niniejszej materiał dowodowy. Wniosku przeciwnego nie usprawiedliwiała okoliczność, że powodowie świadomie zdecydowali się skorzystać z kredytu indeksowanego względem (...) i spłacanego w PLN motywowani korzystną ofertą przedstawioną im przez pozwanego. Nic nie wskazywało bowiem na to, aby powodowie mieli rzeczywisty wpływ na ustalenie sposobu przeliczenia wypłaconej im kwoty kredytu w PLN na walutę indeksacji według kursu kupna takiej waluty obowiązującego u pozwanego w dniu uruchomienia kredytu, co przewidziano w § 2 ust. 2 umowy, ani aby powodowie mieli rzeczywisty wpływ na ustalenie sposobu przeliczenia rat spłaty kredytu wyrażonych w walucie indeksacji na PLN według kursu sprzedaży takiej waluty obowiązującego u pozwanego w dniu płatności rat, co przewidziano

w § 7 ust. 1 umowy. Według art. 385¹ § 3 k.c. niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Znamienne, że przepis art. 385¹ k.c. służy realizacji celów dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. U. L 95 z 21 kwietnia 1993 r., str. 29–34, Polskie wydanie specjalne: Rozdział 15 Tom 2 str. 288 – 293, sprostowanie Dz. U. L 276 z 13 października

2016 r., str. 17). W myśl art. 3 ust. 2 tej dyrektywy postanowienia umowne powinny być zawsze uznawane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostały sformułowane uprzednio

i w związku z tym konsument nie miał wpływu na ich treść, zwłaszcza jeśli zostały przedstawione konsumentowi w formie uprzednio sformułowanego wzorca umowy, zaś okoliczność, że niektóre aspekty danego postanowienia umownego albo dane postanowienie umowne były negocjowane indywidualnie – tak jak w sprawie niniejszej niektóre szczegółowe warunki udzielanego kredytu hipotecznego określone w § 2 umowy – nie powinna stanowić przeszkody do zastosowania tego przepisu dyrektywy względem pozostałej części umowy, jeśli ogólna ocena umowy wskazuje na to, że została ona zawarta z wykorzystaniem uprzednio sformułowanego wzorca umowy. Poza sporem pozostawała zaś okoliczność, że treść postanowień § 2 ust. 2 oraz § 7 ust. 1 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) pochodziła z wzorca powszechnie wykorzystywanego przez pozwanego w ramach prowadzonej działalności polegającej na czynnościach bankowych. Wyrażenie zaś zgody przez konsumenta na postanowienia umowne niezgodnione indywidualnie nie jest tożsame z ich indywidualnym uzgodnieniem.

Z treści art. 385¹ § 1 k.c. wynika, że przeszkodę do przyjęcia, iż dane postanowienie umowne jest niedozwolone w rozumieniu tego przepisu stanowi ustalenie, że postanowienie to określa główne świadczenia stron, sformułowane w sposób jednoznaczny.

Wspomniano, że art. 385¹ k.c. służyć ma realizacji celów dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

Na podstawie art. 4 ust. 2 tej dyrektywy ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem.

Podobnie w myśl ust. 19 preambuły tej dyrektywy ocena nieuczciwego charakteru postanowień umownych nie dotyczy postanowień określających główny przedmiot umowy oraz stosunku jakości towarów i usług do ich ceny, które jednak mogą być brane pod uwagę przy ocenie uczciwości pozostałych postanowień umownych.

Pojęciu świadczenia głównego w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. na gruncie tej dyrektywy odpowiada zatem pojęcie głównego przedmiotu umowy (uwzględniając francuską i angielską wersję językową tekstu dyrektywy – l'objet principal du contrat, the main subject matter of the contract).

Przy ustalaniu znaczenia tego pojęcia należało uwzględnić, że art. 4 ust. 2 tej dyrektywy ustanawia wyjątek od mechanizmu kontroli treści nieuczciwych warunków, przewidzianego w ramach systemu ochrony konsumentów ustanowionego w tej dyrektywie, stąd przepis ten powinien podlegać wykładni zawężającej (por. pkt 42 wyroku Trybunału Sprawiedliwości

z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie C#26/13, Á. K., H. R. przeciwko (...), (...):EU:C:2014:282, www.eur-lex.europa.eu; pkt 49 wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie C-143/13, B. M. i I. O. M. przeciwko S. V. România SA, (...):EU:C:2015:127, www.eur-lex.europa.eu; pkt 31 wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3 kwietnia 2015 r. w sprawie C-96/14, J.-C. V. H. przeciwko (...) SA, (...):EU:C:2015:262, www.eur-lex.europa.eu).

Za postanowienia określające główny przedmiot umowy należy zatem uznawać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę. Natomiast te, które wykazują charakter posiłkowy względem warunków definiujących samą istotę stosunku umownego, nie mogą być objęte pojęciem „określenia głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 tej dyrektywy (por.

pkt 50 wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie C#26/13, Á. K., H. R. przeciwko (...), (...):EU:C:2014:282, www.eur-lex.europa.eu; pkt 54 wyroku Trybunału Sprawiedliwości

z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie C-143/13, B. M. i I. O. M. przeciwko S. V. România SA, (...):EU:C:2015:127, www.eur-lex.europa.eu; pkt 33 wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3 kwietnia 2015 r. w sprawie C-96/14, J.-C. V. H. przeciwko (...) SA, (...):EU:C:2015:262, www.eur-lex.europa.eu).

Podobnie pojęcie świadczenia głównego w myśl art. 385¹ § 1 k.c. należy interpretować ściśle, uwzględniając okoliczność, że ustawodawca krajowy posłużył się terminem „postanowienia określające główne świadczenia stron”, a nie zwrotem „dotyczące” takiego świadczenia, który ma szerszy zakres (por. wyrok SN z 8 czerwca 2004 r., I CK 635/03, LEX nr 846537).

W okolicznościach sprawy niniejszej przytoczone wyżej postanowienia § 2 ust. 2 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), § 7 ust. 1 tej umowy, ani § 8 ust. 3 Regulaminu w brzmieniu obowiązującym strony przed dniem 1 października 2011 r., nie kwalifikowały się jako określające świadczenia główne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.

Na podstawie art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe

w brzmieniu obowiązującym przed dniem 26 sierpnia 2011 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r. Nr 72 poz. 665 – dalej „Prawo bankowe”), znajdującego zastosowanie w sprawie niniejszej ze względu na datę zawarcia umowy o kredyt przez strony, przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. Według ust. 2 tego przepisu umowa kredytu powinna być zawarta na piśmie i określać w szczególności:

- 1) strony umowy,
- 2) kwotę i walutę kredytu,
- 3) cel, na który kredyt został udzielony,
- 4) zasady i termin spłaty kredytu,
- 5) wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany,
- 6) sposób zabezpieczenia spłaty kredytu,
- 7) zakres uprawnień banku związanych z kontrolą wykorzystania i spłaty kredytu,
- 8) terminy i sposób postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych,
- 9) wysokość prowizji, jeżeli umowa ją przewiduje,
- 10) warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy.

Art. 69 ust. 1 i 2 pkt 2 i 4 Prawa bankowego nie pozwalały jednak na przyjęcie, że do postanowień określających świadczenia główne stron umowy kredytu zaliczają się postanowienia określające:

- przeliczenie uruchomionej kwoty kredytu, wypłaconej w PLN, według kursu kupna waluty obcej z tabeli stosowanej przez pozwanego w chwili uruchomienia kredytu, stanowiące podstawę ustalenia wysokości zadłużenia z tytułu zaciąganego kredytu w walucie indeksacji;
- wysokość kursu kupna waluty indeksacji kredytu, znajdującego zastosowanie do przeliczenia kwoty uruchamianego kredytu, w tym spread walutowy;
- określenie w walucie indeksacji należności z tytułu rat kredytu i odsetek oraz ich przeliczenie na PLN według kursu sprzedaży waluty obcej z tabeli stosowanej przez pozwanego w dacie spłaty;
- w razie spłaty w PLN kredytu indeksowanego do waluty obcej przeliczenie raty wyrażonej w walucie obcej na PLN według kursu sprzedaży waluty, do której indeksowany był kredyt, w dniu spłaty raty zgodnie tabelą stosowaną przez pozwanego;
- wysokość kursu sprzedaży waluty indeksacji kredytu, znajdującego zastosowanie do obliczania należności z tytułu rat kredytu i odsetek, w tym spread walutowy.

W sprawie niniejszej podzielić bowiem należy pogląd, według którego postanowienia wzorca umownego określające uprawnienie banku do przeliczania sumy wykorzystanego przez kredytobiorcę kredytu do waluty obcej nie określają świadczeń głównych w rozumieniu art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c.

W wykonaniu umowy kredytu indeksowanego względem kursu waluty obcej kredytobiorca zwraca kwotę wykorzystanego kredytu, tyle że w związku ze zmianą kursu waluty obcej kwota wykorzystanego kredytu może przedstawiać inną wartość rynkową w okresie spłaty kredytu, niż w chwili jego udzielenia kredytobiorcy.

Indeksacja kredytu względem kursu waluty obcej służy zachowaniu wartości rynkowej wierzytelności o zwrot udzielonego kredytu w okresie obowiązywania umowy kredytu, co okazuje się szczególnie istotne w przypadku umowy długoterminowej, takiej jak ta objęta sporem w sprawie niniejszej.

Przewidziana w umowie o kredyt indeksacja udzielonego kredytu względem kursu waluty obcej sprowadza się w istocie do umownej waloryzacji świadczenia o zwrot udzielonego kredytu według kursu waluty obcej jako miernika wartości takiego świadczenia.

Dopuszczalność takiego postanowienia umownego nie budzi wątpliwości w świetle art. 358¹ § 2 k.c., według którego strony mogą zastrzec w umowie, że wysokość świadczenia pieniężnego zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości. Według powszechnie przyjmowanej wykładni tego przepisu pod pojęciem pieniądza rozumieć należy wyłącznie pieniądź polski. Umowny miernik wartości może stanowić więc określona waluta obca według wskazanego jej kursu. Wówczas celem umownej klauzuli waloryzacyjnej, przybierającej postać klauzuli walutowej jest zabezpieczenie przed zmianą wartości pieniądza polskiego (por. Tadeusz Wiśniewski, Komentarz do art. 358[1] k.c., w: Jacek Gudowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna, wyd. II, Opublikowano: WKP 2018).

Tego rodzaju umowna klauzula waloryzacyjna nie określa zaś bezpośrednio świadczenia polegającego na zwrocie udzielonego kredytu, kwalifikującego się jako świadczenie główne w rozumieniu art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c., lecz wprowadza dodatkowy umowny reżim podwyższenia albo obniżenia takiego świadczenia, co samo w sobie nie kwalifikuje się jako postanowienie umowne określające świadczenie główne w rozumieniu tego przepisu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16, LEX nr 2369626; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16, LEX nr 2308321; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016/11/134, LEX nr 2008735; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2015 r., I CSK 257/14, LEX nr 1710338; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2005 r., I CK 690/04, LEX nr 407119; ponadto por. T. C., A. klauzuli umowy kredytowej dotyczącej przeliczenia walutowego. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, Monitor Prawa Bankowego 2017/2/32-41).

Wykładnia art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich nie wyklucza przyjęcia, że określenie głównego przedmiotu umowy w rozumieniu tego przepisu obejmuje wprowadzony do umowy kredytu denominowanego w walucie obcej warunek, zgodnie z którym do celów obliczenia rat kredytu stosowany jest kurs sprzedaży waluty obcej. Warunek taki określać musi jednak podstawowe świadczenie w ramach danej umowy, które jako takie charakteryzuje tę umowę, biorąc pod uwagę charakter, ogólną systematykę i postanowienia rozpatrywanej umowy, a także jej kontekst prawny i faktyczny (por. pkt 59 wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie C#26/13, Á. K., H. R. przeciwko (...), (...):EU:C:2014:282, www.eur-lex.europa.eu).

W okolicznościach sprawy niniejszej brak było natomiast wystarczających podstaw do dokonania takiej kwalifikacji, skoro udzielony powodom kredyt nie był denominowany, ale indeksowany względem kursu waluty obcej, a celem klauzuli walutowej, stanowiącej umowną klauzulę waloryzacyjną, było zabezpieczenie przed zmianą wartości pieniądza polskiego, nawet jeśli umożliwiało to skorzystanie z niższej stopy procentowej właściwej dla waluty obcej.

Przyjęcie w sprawie niniejszej, że przytoczone wyżej postanowienia umowne nie kwalifikowały się jako postanowienia określające świadczenie główne w rozumieniu art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c., pozwalało na dokonanie oceny tych

postanowień z punktu widzenia zachowania przy ich kształtowaniu dobrych obyczajów, bez rażącego naruszenia interesu powodów jako konsumentów.

Rażące naruszenie interesów konsumenta w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta w danym stosunku obligacyjnym, natomiast działanie wbrew dobrym obyczajom w zakresie kształtowania treści stosunku obligacyjnego wyraża się w tworzeniu przez partnera konsumenta takich klauzul umownych, które godzą w równowagę kontraktową tego stosunku (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2013 r., I CSK 149/13, OSNC 2014/10/103, LEX nr 1413038).

Postanowienie umowne jest sprzeczne z dobrymi obyczajami, jeżeli kontrahent konsumenta, traktujący go w sposób sprawiedliwy, słuszny i uwzględniający jego prawnie uzasadnione roszczenia, nie mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby takie postanowienie w drodze negocjacji indywidualnych. Przedsiębiorca, który z przyczyn faktycznych lub prawnych może jednostronnie określić treść klauzuli wiążącej konsumenta, powinien zachować się lojalnie i uwzględnić jego uzasadnione interesy, kompensując w ten sposób brak rzeczywistego wpływu konsumenta na jej treść. Jeżeli tego nie czyni, działa nielojalnie, a więc sprzecznie z dobrymi obyczajami. W celu ustalenia czy dana klauzula znacząco narusza interesy konsumenta trzeba natomiast w szczególności wziąć pod uwagę czy pogarsza ona położenie prawne konsumenta w stosunku do tego, które - w braku umownej regulacji - wynikałoby z przepisów prawa, w tym dyspozytywnych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, LEX nr 2504739).

Z dobrymi obyczajami kłóci się takie postępowanie, którego celem jest zdezorientowanie konsumenta, wykorzystanie jego niewiedzy lub naiwności, ukształtowanie stosunku prawnego z naruszeniem zasady równości stron. Chodzi o postępowanie, które potocznie jest rozumiane jako nieuczciwe, nierzetelne, sprzeczne z akceptowanymi standardami działania. Natomiast naruszenie interesów konsumenta, aby mogło zostać uznane za rażące, przede wszystkim musi być doniosłe, znaczące. Interes konsumenta należy rozumieć szeroko, nie tylko jako niekorzystne ukształtowanie jego sytuacji ekonomicznej. Należy uwzględnić także takie aspekty, jak niewygodę organizacyjną, stratę czasu, nierzetelne traktowanie czy naruszenie prywatności konsumenta (por. wyrok SN z 8 czerwca 2004 r., I CK 635/03, LEX nr 846537).

Pojęciu dobrych obyczajów, użytemu w art. 385¹ § 1 k.c. i art. 385² k.c., na gruncie dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich odpowiada pojęcie dobrej wiary.

Według ust. 16 preambuły tej dyrektywy przedsiębiorca spełnia wymaganie działania w dobrej wierze, jeżeli traktuje konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny, należycie uwzględniając jego prawnie uzasadnione roszczenia (uzasadnione interesy – zważywszy na francuską i angielską wersję językową tekstu dyrektywy – *les intérêts légitimes, legitimate interests*).

W okolicznościach sprawy niniejszej przy ocenie działania pozwanego Banku z punktu widzenia dobrej wiary i traktowania powodów jako konsumentów w sposób sprawiedliwy należało uwzględnić, że w dniu 15 maja 2012 r. do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, prowadzonego przez Prezesa UOKiK na podstawie art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., odpowiednio pod nr (...) i (...) wpisane zostały postanowienia wzorca umowy o tożsamym znaczeniu, gdy chodzi o (...), z tymi, które zawarte zostały w § 2 ust. 2 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) oraz § 7 ust. 1 tej umowy.

Podstawę wpisów stanowił wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 października 2011 r. wydany w sprawie o sygn. akt VI ACa 420/11, którym oddalona została apelacja pozwanego Banku (...) S.A. z siedzibą w W. od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wydanego w dniu 14 grudnia 2010 r. w sprawie o sygn. akt XVII AmC 426/09, uznającego za niedozwolone i zakazującego wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowień wzorca umowy o następującej treści:

- „Kredyt jest indeksowany do (...) / USD / EUR, po przeliczeniu wypłaconej kwoty zgodnie z kursem kupna (...) / USD / EUR według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku (...) w dniu uruchomienia kredytu lub transzy.”,

- „W przypadku kredytu indeksowanego kursem waluty obcej kwota raty spłaty obliczona jest według kursu sprzedaży dewiz obowiązującego w Banku na podstawie obowiązującej w Banku (...) z dnia spłaty.”.

Znamienne, że za podstawę przywołanych wyżej wyroków Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 21 października 2011 r. w sprawie o sygn. akt VI ACa 420/11 oraz Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 14 grudnia 2010 r. w sprawie o sygn. akt XVII AmC 426/09, przyjęte zostało ustalenie, że powyższe postanowienia nie precyzowały sposobu ustalania kursów walut obcych stosowanych w Tabeli Kursów Walut Obcych Banku, a brak określenia sposobu ustalania kursów walut obcych powodował, że Bank mógł wybrać dowolne kryteria ustalania takich kursów, niekoniecznie związane z aktualnym kursem ukształtowanym przez rynek walutowy i miał możliwość uzyskania korzyści finansowych stanowiących dla kredytobiorcy dodatkowe koszty kredytu, których oszacowanie przez kredytobiorcę nie było możliwe. Wprawdzie jeśli kurs stosowany przez Bank odzwierciedlał miał sytuację rynkową, uwzględniać musiał wskaźniki rynkowe niezależne od Banku, niemniej to wyłącznie Bank decydował o wysokości stosowanej marży (spreadu walutowego). Jeśli zatem Bank mógł wybrać dowolne i nie poddające się weryfikacji kryteria ustalania kursów kupna i sprzedaży walut obcych, stanowiących narzędzie indeksacji kredytu i rat jego spłaty, wpływając na wysokość własnych korzyści finansowych i generując dla kredytobiorcy dodatkowe i nieprzewidywalne co do wysokości koszty kredytu, powyższe postanowienia rażąco naruszały zasadę równowagi kontraktowej stron na niekorzyść konsumenta - kredytobiorcy, a także dobre obyczaje, które nakazywały, aby ponoszone przez konsumenta koszty związane z zawarciem i wykonywaniem umowy, o ile nie wynikają z czynników obiektywnych, były możliwe do przewidzenia, a sposób ich generowania poddawał się weryfikacji.

W okolicznościach sprawy niniejszej powyższe konkluzje okazują się jednak w części nieaktualne.

Trafnie wskazuje się bowiem, że w gospodarce rynkowej kursy walutowe mają charakter zmienny i niepewność co do ich kształtowania się w przyszłości jest immanentną konsekwencją tej zmienności, a dotyczy zarówno kredytobiorcy, jak i do pewnego stopnia banku udzielającego kredytu. Niepewność kredytobiorcy co do kursu walutowego, który zostanie zastosowany przez bank na potrzeby przeliczeń walutowych w ramach umowy kredytowej wynika, po pierwsze, ze zmienności kursu średniego Narodowego Banku Polskiego lub kursu rynkowego, a po drugie, ze zmienności marży banku. Nawet gdyby doprecyzować reguły ustalania przez bank wspomnianej marży, pozostałaby niepewność związana ze zmiennością kursu średniego Narodowego Banku Polskiego lub kursu rynkowego. Nie można byłoby zatem doprowadzić do sytuacji, w której kredytobiorca byłby w stanie uprzednio precyzyjnie ustalić kurs, który zostanie zawarty w przyszłej tabeli tworzonej przez bank (por. Tomasz Czech, Abuzyność klauzuli umowy kredytowej dotyczącej przeliczenia walutowego. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, Monitor Prawa Bankowego 2017/2/32-41.)

Obiektywizacja i weryfikowalność takiej podstawy ustalenia kursu kupna i sprzedaży waluty indeksacji kredytu, jaką jest kurs średni Narodowego Banku Polskiego, nie powinna budzić wątpliwości, skoro tego rodzaju podstawa ustalenia wartości waluty obcej została następnie przewidziana w art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym z dniem 24 stycznia 2009 r.

Z wiarygodnych zeznań świadka K. M. jednoznacznie wynikało, że kursy kupna i sprzedaży walut publikowane w tabeli stosowanej przez pozwanego ustalane były na podstawie średnich kursów notowanych na rynku międzybankowym z uwzględnieniem marży, której wysokość była przedmiotem decyzji organu pozwanego odpowiedzialnego za zarządzanie płynnością finansową. Z zeznań tego świadka wynikało również, że taki sposób ustalania kursów kupna i sprzedaży walut stosowany był przez pozwanego także w 2008 r., gdy zawierania była z powodami umowa o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), a ponadto, że analogiczny sposób ustalania kursów kupna i sprzedaży walut stosowany był przez Narodowy Bank Polski aż do czerwca 2017 r.

Wspomniano, że na podstawie art. 385² k.c. oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny.

Brak było zatem przeszkód, aby przy dokonywaniu oceny na podstawie tego przepisu uwzględnić, jako okoliczność towarzyszącą zawarciu z powodami umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), praktykę pozwanego stosowaną w 2008 r., gdy chodzi o sposób ustalania kursów kupna i sprzedaży walut publikowanych w tabeli pozwanego, analogiczną do praktyki ustalania średnich kursów kupna i sprzedaży walut stosowanej wówczas przez Narodowy Bank Polski.

Nawet jeśli pozwany za podstawę ustalenia kursów kupna i sprzedaży walut publikowanych w tabeli przyjmowałby kursy średnie Narodowego Banku Polskiego, zamiast opierać się na metodologii analogicznej do tej stosowanej przez Narodowy Bank Polski, to zmienność kursów średnich Narodowego Banku Polskiego i tak sprawiałaby, że nie można byłoby zapewnić powodom jako kredytobiorcom możliwości precyzyjnego ustalenia kursów kupna i sprzedaży walut, które zostaną przyjęte przez pozwanego w każdej przyszłej tabeli opublikowanej w okresie obowiązywania umowy kredytu. Powodowie nadal nie dysponowałiby możliwością oszacowania dodatkowych kosztów kredytu związanych ze zmiennością kursów walutowych.

Ponadto z wiarygodnych zeznań świadka K. M. jednoznacznie wynikało, że kursy kupna i sprzedaży walut publikowane w tabeli pozwanego stosowane były nie tylko do rozliczeń umów kredytów indeksowanych do walut obcych, ale także do rozliczeń każdego rodzaju transakcji walutowych odbywających się z udziałem pozwanego, a od 2015 r. ze względu na znaczący wzrost kursu (...) względem PLN kursy kupna i sprzedaży walut publikowane w tabeli pozwanego stosowane do rozliczeń umów kredytów indeksowanych do (...) obejmowały niższą, preferencyjną marżę (spread walutowy).

Znamienne także, że w dniu 1 października 2011 r. pozwany dokonał zmiany postanowienia § 8 ust. 3 Regulaminu przewidując, że podstawę Tabeli Kursów Walut Obcych Banku stanowić miały kwotowania rynkowe poszczególnych par walut przy możliwym odchyleniu dla kursu kupna i kursu sprzedaży nie większym niż 10% od kwotowań rynkowych.

Przywołane okoliczności niewątpliwie miały miejsce już po zawarciu z powodami umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...).

Wspomniano wprawdzie, że w myśl art. 385² k.c. przewidziana w art. 385¹ § 1 zd. pierwsze k.c. przesłanka naruszenia dobrych obyczajów oceniana być musi według stanu rzeczy z chwili zawarcia umowy, a ocena rażącego naruszenia interesu konsumenta według art. 385¹ § 1 zd. pierwsze k.c. dotyczyć ma ukształtowania obowiązków konsumenta w treści postanowień umowy, a nie rzeczywistego ich wykonania, niemniej na podstawie okoliczności towarzyszących wykonywaniu umowy pośrednio można wnioskować także o rozumieniu umowy przez strony w chwili jej zawarcia (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, LEX nr 2504739).

W świetle ostatnich przytoczonych okoliczności w sprawie niniejszej brak było wystarczającej podstawy do ustalenia, aby celem pozwanego przy zawieraniu umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) było uzyskanie kosztem powodów nieograniczonego dodatkowego wynagrodzenia z tytułu umowy kredytu w drodze zaniechania określenia podstaw ustalenia Tabeli Kursów Walut Obcych w treści postanowień § 2 ust. 2 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), § 7 ust. 1 tej umowy oraz § 8 ust. 3 Regulaminu w brzmieniu obowiązującym strony przed dniem 1 października 2011 r.

Nawet późniejsze zastrzeżenie w § 8 ust. 3 Regulaminu, że marża pozwanego (spread walutowy) nie mogła przekraczać 10% wartości kwotowań rynkowych poszczególnych par walut – jeśli na tej podstawie można byłoby wnioskować o celu pozwanego towarzyszącemu zawieraniu umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) – rzeczywiście sprawiało, że

powodowie nie mogli samodzielnie ustalić składników marży pozwanego, a jedynie poznać jej maksymalną wysokość. W okolicznościach sprawy niniejszej zgodzić należy się więc ze stwierdzeniem, że wyłącznie pozwany znał wszystkie parametry kursu kupna i sprzedaży waluty indeksacji kredytu pozwalające na precyzyjne określenie wysokości salda zadłużenia

w (...) oraz poszczególnych rat kredytu wraz z odsetkami spłacanych przez powodów początkowo w PLN, a następnie od dnia 13 sierpnia 2009 r. w (...). W związku z tym zgodzić także należy się ze stwierdzeniem, że przed dniem 13 sierpnia 2009 r. mogło to powodować po stronie powodów niejasność co do tego, w jakim stopniu stosowana przez pozwanego marża, stanowiąca tzw. spread walutowy, spełniała funkcję waloryzacyjną, a w jakim stopniu pozwalała pozwanemu na osiągnięcie dodatkowego wynagrodzenia z tytułu umowy kredytu, niezależnie od odsetek i prowizji (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia

2016 r. w sprawie o sygn. akt I CSK 1049/14, OSNC 2016/11/134).

Niemniej akurat ta okoliczność nie stanowiła wystarczającej podstawy do przyjęcia naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. zważywszy na to, że ze zgromadzonego w sprawie niniejszej materiału dowodowego jednoznacznie wynikało, iż powodowie na etapie zawierania umowy kredytu nie interesowali się podstawami ustalania maksymalnej marży pozwanego stanowiącej spread walutowy. Nie domagali się szczegółowych wyjaśnień na temat podstaw ustalania kursów (...) względem PLN publikowanych w tabeli stosowanej przez pozwanego do rozliczeń zawieranej umowy kredytu indeksowanego do (...). Nie zachodziła zatem sytuacja, w której powodowie żądaliby udzielenia informacji na ten temat, a przedstawiciele pozwanego odmówiliby ich przekazania lub nie potrafili wyjaśnić istotnych kwestii z tym związanych, naruszając w ten sposób dobre obyczaje ze względu na reguły uczciwego obrotu opartego na prawdziwych okolicznościach towarzyszących zawieranej umowie. Podstawy ustalenia kursów walut publikowanych w tabeli stosowanej przez pozwanego do rozliczeń zawieranej umowy kredytu indeksowanego powinny być konsumentowi szczegółowo wyjaśnione, jeśli w ogóle wyraża on zainteresowanie kwestiami z tym związanymi.

Powyższa okoliczność nie stanowiła wystarczającej podstawy do przyjęcia naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. zważywszy ponadto na korzyść, jaką uzyskali powodowie w wyniku indeksacji kredytu względem (...), polegającą na ustaleniu w (...) salda zadłużenia powodów z tytułu kredytu oraz ustaleniu w (...) wysokości pozostających do spłaty rat kredytu

wraz z odsetkami, czego konsekwencją było ustalenie oprocentowania kredytu według stopy referencyjnej LIBOR 3M właściwej dla (...), która nie zostałaby zastosowana przez pozwanego, gdyby kredyt udzielony powodom w PLN nie został indeksowany względem (...).

Co więcej, wada polegająca na braku wskazania podstaw ustalenia kursów walut publikowanych w tabeli stosowanej przez pozwanego do rozliczeń zawieranej umowy kredytu indeksowanego, gdy chodzi o spłatę rat kredytu wraz z odsetkami, została usunięta z dniem 13 sierpnia 2009 r. w wyniku skorzystania przez powodów z uprawnienia do spłaty rat kredytu bezpośrednio w (...), co sprawiło, że niezdatne do zweryfikowania podstawy ustalenia tabeli kursów walut obcych pozwanego przestały znajdować zastosowanie w ramach stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu zawartej z powodami (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, LEX nr 2504739, wskazujące na dopuszczalność wyeliminowania w drodze umowy stron postanowienia niedozwolonego w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. pierwsze k.c.; tym bardziej dopuszczalność eliminacji tego rodzaju postanowienia należy przyjąć w przypadku skorzystania przez konsumenta z zastrzeżonego w umowie upoważnienia przemienne, takiego jak to przewidziane w § 8 ust. 4 Regulaminu).

Należy uwzględnić, że celem umownej klauzuli waloryzacyjnej przybierającej postać klauzuli walutowej zawartej w umowie kredytu indeksowanego względem kursu waluty obcej, obok zabezpieczenia przed zmianą wartości pieniądza polskiego, może być także skorzystanie z niższych stóp procentowych w walucie obcej (por. Tomasz Czech, Abuzyność klauzuli umowy kredytowej dotyczącej przeliczenia walutowego. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, Monitor Prawa Bankowego 2017/2/32-41).

Wypadek taki zachodził w okolicznościach sprawy niniejszej, gdzie celem indeksacji względem (...) kredytu udzielonego powodom było nie tylko zabezpieczenie przed zmianą wartości pieniądza polskiego, ale także skorzystanie przez powodów ze stopy referencyjnej właściwej dla (...) jako waluty obcej, gdzie poza sporem pozostawała okoliczność, że w chwili udzielania powodom kredytu stopa taka była niższa, niż stopa referencyjna właściwa dla pieniądza polskiego, a przez to była korzystniejsza dla powodów. Funkcjonujący na rynku czynności bankowych zwyczaj handlowy polegający na ustaleniu oprocentowania kredytu indeksowanego względem (...) według stopy referencyjnej LIBOR 3M właściwej dla (...) wynikał jednoznacznie nie tylko z wiarygodnych zeznań świadka K. M. oraz świadka J. C., ale także ze środka dowodowego zawartego na k. 345, obejmującego sprawozdanie sporządzone na zlecenie pozwanego.

Wspomniano, że przed zawarciem umowy o kredyt hipoteczny z pozwanym powodom przedstawiono sporządzoną przez pozwanego pisemną informację dla wnioskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej, oparte na zmiennej stopie procentowej. Według treści tej informacji kredytobiorcy, wybierając zadłużenie

w walucie obcej, korzystali z oprocentowania niższego w porównaniu z kredytem złotowym i spłacali miesięcznie niższą ratę kredytu. Dotyczyło to przede wszystkim kredytów w euro i we frankach szwajcarskich, a wynikało ze znacznej różnicy w wysokości stawek referencyjnych, które stanowiły podstawę ustalenia oprocentowania kredytu. Według obowiązującego w Banku (...) w okresie do 31 grudnia 2007 r. stawki referencyjne wynosiły odpowiednio:

- dla kredytów złotych 5,1% (WIBOR 3M),
- dla kredytów indeksowanych kursem franka szwajcarskiego 2,785% (LIBOR 3M (...)),
- dla kredytów indeksowanych kursem euro 4,792% ((...) 3M),
- dla kredytów indeksowanych kursem dolara amerykańskiego 5,2288% (LIBOR 3M USD).

Niemniej kredytobiorcy, zaciągając zobowiązanie w walucie obcej, narażeni byli na ryzyko zmiany kursów walutowych. Według treści informacji występowanie ryzyka kursowego sprawiało, że zarówno rata spłaty, jak i wysokość zadłużenia tytułem zaciągniętego kredytu przeliczona na PLN na dany dzień podlegała ciągłym wahaniom, w zależności od aktualnego kursu waluty. Ryzyko kursowe było znacznie mniejsze, jeżeli o kredyt walutowy ubiegał się kredytobiorca osiągający dochody w tej samej walucie obcej. Z tych przyczyn Bank podkreślał, że warto rozważyć zaciągnięcie długoterminowego kredytu w PLN jako korzystną alternatywę w stosunku do kredytów walutowych, które mimo atrakcyjnych aktualnie warunków cenowych w długim okresie mogą okazać się droższe na skutek wzrostu kursów walutowych.

Ponadto Bank informował o ryzyku zmian stóp procentowych, ponoszonym przez kredytobiorcę zarówno w przypadku kredytów złotych, jak i walutowych ze wskazaniem, że oprocentowanie kredytów składa się ze stałej marży Banku i zmiennej stopy referencyjnej, ustalonej na rynku międzybankowym i zależnej m.in. od decyzji banku centralnego w zakresie obniżenia lub podwyższenia stóp procentowych, na którą z kolei wpływ ma szereg bliżej określonych czynników ekonomicznych. Ryzyko zmiany stóp procentowych oznaczało, że w przypadku wzrostu poziomu stopy referencyjnej wyższe będzie oprocentowanie kredytu i wzrośnie wysokość miesięcznej raty kapitałowo-odsetkowej.

Zmienność kursów walutowych i wahania stóp procentowych powodowały, że rzeczywiste koszty obsługi długu mogły okazać się znacząco wyższe od wcześniej założonych. Z tego względu Bank zachęcał do zapoznania się załączonymi do informacji danymi historycznymi dotyczącymi wahań kursu oraz wysokości stawek referencyjnych dla danej waluty ze wskazaniem, że wartości, które w danym momencie mogą być korzystne, w długim okresie mogą okazać się niekorzystne.

Wskazano, że występowanie ryzyka kursowego już na etapie zawierania umowy sprawiało, że przewidywana miesięczna rata spłaty kredytu mogła wzrosnąć, przy czym z symulacji zawartej w pisemnej informacji dla wnioskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej wynikało, że w wypadku wzrostu kursu o 15,3%, która miała miejsce w okresie 12 miesięcy przed złożeniem wniosku o udzielenie kredytu, rata wzrosła z kwoty 1.508,69 PLN do kwoty 1.739,52 PLN. Niemniej symulacja ta odnosiła się jedynie do kursu dolara amerykańskiego, a nie do kursu franka szwajcarskiego, który ostatecznie stał się podstawą indeksacji udzielonego powodom kredytu.

Trudno zatem ustalić, czy różnica taka była istotna, biorąc pod uwagę wysokość kredytu udzielonego powodom w kwocie 325.000,00 PLN oraz zważywszy na poziom dochodów uzyskiwanych przez powodów na etapie zawierania umowy o kredyt (powódka uzyskiwała wówczas średni miesięczny dochód w kwocie 3.133,33 PLN brutto, a powód – w kwocie 1.861,71 PLN brutto – por. k. 254v.).

Wspomniano także, że brak było dowodu z dokumentu prywatnego obejmującego wykres obrazujący historyczne zmiany kursu (...) względem PLN, który miał stanowić załącznik do ww. informacji dla wnioskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej, oparte na zmiennej stopie procentowej. Stąd brak było wystarczającej podstawy do ustalenia zaprezentowanych powodom wahań kursu (...) względem PLN przed zawarciem umowy o kredyt hipoteczny z pozwanym.

Uwzględniając przywołane okoliczności w sprawie niniejszej brak było wystarczającej podstawy do ustalenia, aby obowiązki informacyjne Banku względem powodów w zakresie ryzyka kursowego zostały wypełnione, zważywszy na niekompletną treść przedstawionej powodom pisemnej informacji dla wnioskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej, oparte na zmiennej stopie procentowej, nawet jeśli z wiarygodnych zeznań powodów wynikało, że przekazana im informacja była jasna i wystarczająca w chwili zawierania umowy o kredyt i powodowie nie żądali od przedstawicieli pozwanego dodatkowych wyjaśnień w zakresie ryzyka kursowego. Kwestie związane z ryzykiem kursowym były bowiem na tyle ważne, że wyczerpujące wyjaśnienie w tym zakresie powinno było zostać udzielone powodom jako konsumentom niezależnie od tego, czy na etapie zawierania umowy przejawiali oni szczególne tym zainteresowanie.

Zmiany kursu waluty obcej, do której kredyt udzielony powodom w PLN został indeksowany w myśl § 2 ust. 2 umowy, wpływające na wysokość salda zadłużenia z tytułu kredytu, mogły zostać uwzględnione przy ocenie naruszenia dobrych obyczajów i rażącego naruszenia interesu konsumenta na podstawie art. 385¹ § 1 k.c. o tyle, o ile według stanu rzeczy istniejącego w chwili zawierania umowy o kredyt istniało ryzyko zmiany kursu waluty obcej skutkującej wzrostem salda zadłużenia, na które to ryzyko powodowie byli narażeni.

Zmiany kursu waluty obcej stanowiącej podstawę indeksacji kredytu, które nastąpiły w toku wykonywania umowy o kredyt objętej sporem, mogłyby wchodzić w rachubę jako podstawa roszczenia z art. 358¹ § 3 k.c., które jednak nie stało się przedmiotem żądania w sprawie niniejszej. Nietrafnie przy tym wskazywano na art. 13 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 55, poz. 321.) jako na przeszkodę do uwzględnienia takiego roszczenia. Według tego przepisu art. 358¹ § 3 Kodeksu cywilnego nie znajdował zastosowania do kredytów bankowych oraz kwot zdeponowanych na rachunkach bankowych, jak również do kredytów i pożyczek o charakterze socjalnym. Niemniej art. 13 wspomnianej ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. odnosił się jedynie do zobowiązań powstałych przed dniem 1 października 1990 r. (por. M. Lemkowski, Komentarz do art. 358¹ Kodeksu cywilnego, w: M. Gutowski (red.), Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 353–626. Wyd. 2, Warszawa 2019, Legalis).

W treści pisemnej informacji dla wnioskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej, oparte na zmiennej stopie procentowej, jednoznacznie wskazywano, że występowanie ryzyka kursowego

sprawiło, że zarówno rata spłaty, jak i wysokość zadłużenia tytułem zaciągniętego kredytu przeliczona na PLN na dany dzień podlegała ciągłym wahaniom, w zależności od aktualnego kursu waluty.

Jeśli jednak chodzi o skalę ryzyka kursowego, na które powodowie byli narażeni, brak było wystarczających podstaw do przyjęcia, aby powodowie przewidywali albo mogli przewidywać skalę takiego ryzyka, tym bardziej, że brak było wystarczającej podstawy do ustalenia zaprezentowanych powodom wahań kursu (...) względem PLN przed zawarciem umowy.

Okoliczność, że wahania kursu (...) względem PLN wpływać będą na saldo zadłużenia z tytułu kredytu nie powinna budzić wątpliwości, gdyż jasno wynikała z § 2 ust. 2 umowy, gdzie wskazano, że zmiany kursów walut, w tym (...) w okresie kredytowania miały mieć wpływ nie tylko na wysokość raty kapitałowo-odsetkowej, ale także na wysokość kwoty zaciągniętego kredytu.

Brak było jednak wystarczających podstaw do przyjęcia, aby na etapie zawierania umowy o kredyt skalę ryzyka kursowego przewidywał pozwany i aby w związku z tym świadomie naraził powodów jako konsumentów na ryzyko nadmierne, nieakceptowalne według stanu rzeczy istniejącego w chwili zawierania umowy o kredyt.

Zważywszy na przewidywaną wysokość zobowiązań powodów z tytułu kredytu udzielonego w 325.000,00 PLN w myśl § 2 ust. 1 umowy oraz całkowitych kosztów kredytu szacowanych na kwotę 309.398,901 PLN w myśl § 12 ust. 1 pkt 1 umowy, zważywszy na ówczesną wysokość średnich miesięcznych dochodów powodów uzyskiwanych w PLN w kwotach odpowiednio 3.133,33 PLN brutto i 1.861,71 PLN brutto, zważywszy na ustaloną w umowie indeksację kredytu udzielonego w PLN względem (...), na ustalenie salda zadłużenia powodów z tytułu kredytu w (...) oraz na wchodzącą w rachubę na etapie zawierania umowy możliwość wzrostu kursu o 15,3% w skali 12 miesięcy, mogącą skutkować nie tylko wzrostem wysokości rat spłaty kredytu, ale także wzrostem salda zadłużenia z tytułu kredytu w przeliczeniu na PLN w celu jego spłaty, zważywszy na przewidywany na etapie zawierania umowy okres narażenia powodów na możliwość wystąpienia takich konsekwencji wzrostu kursu (...) względem PLN, odpowiadający okresowi spłaty kredytu, wynoszący 420 miesięcy oraz zważywszy na motywację powodów towarzyszącą zawieranej umowie kredytu, a polegającą na zaspokojeniu własnych potrzeb mieszkaniowych oraz na zamiarze ustalenia zobowiązań z tytułu umowy kredytu w taki sposób, aby mogli oni spłacać raty kredytu w jak najniższej wysokości, gdzie cel zawieranej umowy kredytu, polegający na zaspokojeniu własnych potrzeb mieszkaniowych powodów nie mógł nie być pozwanemu nieznanym, w okolicznościach sprawy niniejszej ryzyko kursowe, na które narażeni zostali powodowie przy zawieraniu umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), należało uznać za nadmierne, wobec skali tego ryzyka.

Ponadto należało uwzględnić, że niewątpliwie w sprzeczności z dobrymi obyczajami pozostaje obarczenie konsumenta całością ryzyka związanego z nieprzewidywaną zmianą warunków gospodarczych, w tym właśnie zmianą kursu waluty indeksacji wynikającą z ryzyka kursowego.

W okolicznościach sprawy niniejszej w związku z zawarciem z powodami umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) pozwany w drodze transakcji zawartych na rynku międzybankowym zabezpieczył całość ponoszonego przez siebie ryzyka zmiany kursu (...) względem PLN, co jednoznacznie wynikało z wiarygodnych zeznań świadka K. M. i świadka J. C.. Zmiany kursu (...) względem PLN w jakimkolwiek stopniu nie wpływały na wartość wierzytelności i zobowiązań Banku z tytułu umowy o kredyt zawartej z powodami.

Ryzyko zmiany kursu (...) względem PLN w okresie przewidywanych 420 miesięcy wykonywania umowy o kredyt ponosić mieli wyłącznie powodowie.

Biorąc powyższe pod uwagę należało przyjąć, że w okolicznościach sprawy niniejszej postanowienia § 2 ust. 2 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), § 7 ust. 1 tej umowy oraz § 8 ust. 3 Regulaminu w brzmieniu obowiązującym strony przed dniem 1 października 2011 r. kwalifikowały się jako niedozwolone postanowienia umowne przewidziane w art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c.

W okolicznościach sprawy niniejszej naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. ze względu na naruszenie dobrych obyczajów oraz rażące naruszenie interesu powodów jako konsumentów należało ponadto upatrywać w tym, że postanowienia § 2 ust. 2 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) pozwalały pozwanemu na przeliczenie kwoty kredytu wypłacanej w PLN według kursu kupna waluty indeksacji ustalanego przez pozwanego oraz na ustalenie według takiego właśnie kursu wysokości zadłużenia powodów z tytułu kredytu w walucie indeksacji. Wypłata kredytu udzielonego powodom następowała w PLN, a w związku z zawarciem umowy o kredyt powodowie nie nabywali jednak waluty obcej w postaci (...). W wyniku indeksacji kredytu udzielonego powodom względem (...) jedynie określono w tej walucie saldo zadłużenia kredytu oraz wysokość poszczególnych rat spłaty kredytu wraz z odsetkami.

W istocie zatem w związku z zastosowaniem przez pozwanego kursu kupna (...) nie przewidziano jakiegokolwiek świadczenia na rzecz powodów, które byłoby ekwiwalentem zastosowanego kursu kupna. Za tego rodzaju świadczenie nie można uznać obliczenia w (...) salda zadłużenia oraz wysokości poszczególnych rat spłaty kredytu wraz z odsetkami, polegającego jedynie na operacjach matematycznych będących wynikiem indeksacji. Wspomniano bowiem, że celem indeksacji względem (...) kredytu udzielonego powodom było nie tylko skorzystanie przez powodów ze stopy referencyjnej właściwej dla waluty obcej, ale także zabezpieczenie pozwanego przed zmianą wartości pieniądza polskiego. Indeksacja realizowała zatem w równej mierze interes pozwanego. Podobnie należało ocenić postanowienia § 7 ust. 1 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) oraz § 8 ust. 3 Regulaminu w brzmieniu obowiązującym strony przed dniem 1 października 2011 r., pozwalające pozwanemu na przeliczenie rat kredytu wraz z odsetkami spłacanych w PLN według kursu sprzedaży waluty indeksacji przed dniem 13 sierpnia 2009 r., skoro w związku ze spłatą rat kredytu powodowie w istocie nie nabywali waluty obcej w postaci (...), ale spełniali świadczenie w PLN. Jedynie rozmiar ich świadczenia w PLN ustalany był według kursu (...) względem PLN.

Zastosowanie przez pozwanego kursu kupna (...) w celu ustalenia w (...) salda zadłużenia z tytułu kredytu oraz wysokości poszczególnych rat wraz z odsetkami było nie tylko nieekwiwalentne, ale także prowadziło do nadmiernego obciążenia powodów jako konsumentów w związku z dokonywaną indeksacją.

Różnica, gdy chodzi o ustalenie salda w (...) według kursu kupna pozwanego oraz według kursu średniego NBP odpowiadała kwocie 4.153,46 CHF (różnica kwot 158.594,11 CHF i 154.440,65 CHF).

W wykonaniu umowy pozwany wypłacił bowiem powodom tytułem kredytu odpowiednio kwotę 317.253,59 PLN w dniu 13 maja 2008 r. oraz kwotę 7.745,77 PLN w dniu

9 lutego 2009 r. i przy przyjęciu kursów kupna dla PLN i (...) ze stosowanej przez siebie tabeli, wynoszących odpowiednio 2, (...) w dniu 13 maja 2008 r. i 2, (...) w dniu 9 lutego 2009 r. ustalił saldo zadłużenia powodów z tytułu kredytu odpowiednio na kwotę 155.929,22 CHF

w dniu 13 maja 2008 r. i 2.664,89 CHF w dniu 9 lutego 2009 r., tj. łącznie na kwotę 158.594,11 CHF. Przy przyjęciu średnich kursów Narodowego Banku Polskiego dla PLN i (...), wynoszących odpowiednio 2, (...) w dniu 13 maja 2008 r. i 3, (...) w dniu 9 lutego 2009 r., saldo zadłużenia powodów z tytułu kredytu wyniosłoby zaś 151.875,91 CHF w dniu 13 maja 2008 r. i 2.564,74 CHF w dniu 9 lutego 2009 r., tj. łącznie 154.440,65 CHF.

Ustalenia w tym zakresie pozostawały poza sporem i nie wymagały wiadomości specjalnych (art. 278 § 1 k.p.c.), a jedynie przeprowadzenia operacji matematycznych przyjmujących za podstawę:

- niesporną wysokość salda kredytu w (...) wynikającą z zaświadczeń zawartych na k. 73 i 75 i wyciągu z rachunku zawartego na k. 484,

- niesporną wysokość kwot wypłaconych powodom w PLN tytułem kredytu, wynikającą z potwierdzeń wypłat zawartych na k. 70 i 71,

- niesporną wysokość kursów kupna miarodajnych dla PLN i (...) zastosowanych przez pozwanego, również wynikającą z potwierdzeń wypłat zawartych na k. 70 i 71 oraz

- wysokość średnich kursów walutowych miarodajnych dla PLN i (...) publikowanych przez Narodowy Bank Polski, stanowiących okoliczności powszechnie znane.

Według poglądu przyjętego za podstawę wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie C#26/13, Á. K., H. R. przeciwko (...), (...):EU:C:2014:282, www.eur-lex.europa.eu, pkt 80 – 85, który to pogląd w sprawie niniejszej Sąd Rejonowy podziela, artykuł 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji, w której umowa zawarta między przedsiębiorcą a konsumentem nie może dalej obowiązywać po wyłączeniu z niej nieuczciwego warunku, przepis ten nie sprzeciwia się uregulowaniu krajowemu, które pozwala sądowi krajowemu zaradzić skutkom nieważności tego warunku poprzez zastąpienie go przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym. Zastąpienie nieuczciwego warunku przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym jest bowiem zgodne z celem art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG, ponieważ przepis ten zmierza do zastąpienia ustanowionej w umowie równowagi formalnej między prawami i obowiązkami stron równowagą rzeczywistą, pozwalającą na przywrócenie równości stron bez konieczności unieważnienia każdej z umów zawierających nieuczciwe warunki. Gdyby zastąpienie nieuczciwego warunku przepisem o charakterze dyspozytywnym nie było dopuszczalne, co zobowiązywałoby sąd do unieważnienia danej umowy w całości, konsument mógłby zostać narażony na szczególnie niekorzystne konsekwencje. Tym samym zagrożone byłoby także osiągnięcie skutku odstraszającego, mającego wynikać z sankcji unieważnienia umowy, a polegającego na zapobieganiu stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami.

W okolicznościach sprawy niniejszej zastąpienie nieuczciwego warunku umownego przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym okazało się jednak niecelowe.

Postanowienia § 2 ust. 2 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), § 7 ust. 1 tej umowy oraz § 8 ust. 3 Regulaminu w brzmieniu obowiązującym strony przed dniem

1 października 2011 r. pozwalały pozwanemu na przeliczenie kwoty kredytu wypłacanej w PLN według kursu kupna waluty indeksacji ustalanego przez pozwanego oraz na określenie według takiego właśnie kursu wysokości zadłużenia powodów z tytułu kredytu w walucie indeksacji, a następnie na ustalenie rat spłaty kredytu wraz z odsetkami według określanego przez pozwanego kursu sprzedaży waluty indeksacji. Postanowienia te zawierały zatem umowne reguły indeksacji kredytu względem waluty obcej.

Gdyby postanowienia te usunąć z treści stosunku prawnego łączącego strony i wynikającego z umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), brak byłoby wystarczających podstaw do zastosowania indeksacji kredytu względem (...), bowiem brak byłoby wystarczających podstaw do ustalenia kursu (...) względem PLN, według którego indeksacja kredytu udzielonego w PLN miałyby następować.

To z kolei pozbawiłoby powodów istotnej korzyści polegającej na ustaleniu oprocentowania kredytu według stopy referencyjnej właściwej dla (...), tj. LIBOR 3M, która w chwili zawierania umowy przez strony była niewątpliwie niższa, niż stopa referencyjna właściwa dla PLN, co znajdowało potwierdzenie w treści środka dowodowego zawartego na k. 279, obejmującego cennik, którego wiarygodność nie była kwestionowana przez strony i nie budziła wątpliwości.

Konsekwencją tego byłyby natomiast brak wystarczających podstaw do umownego ustalenia zmiennego oprocentowania kredytu według stopy referencyjnej LIBOR 3M dla (...) powiększonej o marżę kredytu w myśl § 6 ust. 3 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), które to postanowienie kwalifikowało się jako określające świadczenie główne z umowy kredytu, zważywszy na art. 69 ust. 1 i 2 pkt 5 Prawa bankowego.

Brak umownego ustalenia stopy referencyjnej stanowiącej podstawę ustalenia oprocentowania kredytu prowadziłyby zatem do nieważności umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...).

W okolicznościach sprawy niniejszej zachodziła jednak wystarczająca podstawa do przyjęcia, że ustalenie nieważności umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) realizować będzie godny ochrony interes powodów jako konsumentów.

Obiektywnie rzecz biorąc nie będzie to bowiem prowadzić do pogłębienia stopnia niepewności sytuacji prawnej powodów względem tej, która związana była z nadmiernym narażeniem powodów na ryzyko kursowe na etapie zawierania wspomnianej umowy, nawet jeśli powstałaby konieczność zwrotu pozwanemu całości środków wypłaconych tytułem kredytu pomniejszonych o raty dotychczas spłacone (powodowie uzyskali od pozwanego tytułem umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) kwotę 317.253,59 PLN w dniu 13 maja 2008 r. oraz kwotę 7.745,77 PLN w dniu 9 lutego 2009 r., tj. łącznie kwotę 324.999,36 PLN, wynikającą z potwierdzeń wypłat zawartych na k. 70 i 71, a w okresie od dnia 13 czerwca 2008 r. do dnia 13 maja 2017 r.

w wykonaniu umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) powodowie spłaci pozwanemu do dnia 13 sierpnia 2009 r. kwotę 19.259,97 PLN (suma wynikająca z zaświadczeń k. 72 i 74 oraz k. 489-490) oraz od dnia 13 sierpnia 2009 r. kwotę 40.727,07 CHF (suma wynikająca

z zaświadczeń k. 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 89 i 91 oraz k. 489-490, 491-492 i 493).

Z wiarygodnych zeznań powodów wynikało, że obecnie powodowie dysponują środkami pozwalającymi na realizację takiego zobowiązania, skoro obecnie dysponują oszczędnościami

w kwocie 100.000,00 PLN, uzyskują średni miesięczny dochód łącznie w kwocie 22.000,00 PLN i nie musieliby tego czynić jedynie w drodze zaciągnięcia kolejnego kredytu lub pożyczki. Ponadto poza sporem pozostawała okoliczność, że powodowie dysponują obecnie nieruchomością nieobciążoną hipotecznie o wartości 320.000,00 PLN. Możliwość udzielenia powodom kolejnego kredytu nie budzi więc wątpliwości, nawet jeśli na powodach ciążyć będzie zobowiązanie wynikające z konieczności rozliczenia kredytu udzielonego przez pozwanego, skoro powodowie dysponują innym wiarygodnym przedmiotem zabezpieczenia rzeczowego, niż nieruchomość nabyta za środki uzyskane tytułem kredytu udzielonego przez pozwanego, która nadal służy powodom do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych i na której ustanowiona została hipoteka na rzecz pozwanego, która na wypadek ustalenia nieważności umowy niewątpliwie stanie się przedmiotem sporu, w szczególności w postępowaniu sądowym mającym za przedmiot roszczenie przyjmujące za podstawę art. 10 ust. 1 u.k.w.h. Wobec tego ustalenie nieważności umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) nie będzie niekorzystne dla powodów nawet w wypadku nieuwzględnienia na podstawie art. 117¹ § 1 i 2 k.c., względnie art. 5 k.c. zarzutu przedawnienia roszczenia o zwrot środków wypłaconych tytułem kredytu pomniejszonych o raty dotychczas spłacone, jeśli dojdzie do postępowania sądowego wszczętego przez pozwanego przeciwko powodom, mającego za przedmiot takie roszczenie, niezależnie od możliwości zastosowania dyspozycji art. 320 k.p.c. w orzeczeniu kończącym takie postępowanie.

Wobec powyższego w okolicznościach sprawy niniejszej wykładnia art. 385¹ § 2 k.c., gdy chodzi o uznanie za niewiążące postanowień § 2 ust. 2 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), § 7 ust. 1 tej umowy oraz § 8 ust. 3 Regulaminu w brzmieniu obowiązującym strony przed dniem 1 października 2011 r., nie prowadziła do konieczności przyjęcia w miejsce przewidzianych tam podstaw indeksacji kredytu względem (...) dyspozycji art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym z dniem 24 stycznia 2009 r., przy przyjęciu wstecznej mocy tego przepisu, wynikającej z jego celu w myśl art. 3 k.c. oraz z celu art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

W konsekwencji zachodziła podstawa do ustalenia nieważności całości umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...). Niedozwolony charakter § 2 ust. 2 i § 7 ust. 1 tej umowy powodował bowiem brak wystarczających podstaw do zastosowania indeksacji kredytu względem (...), a w konsekwencji brak wystarczających podstaw do umownego ustalenia zmiennego oprocentowania kredytu według stopy referencyjnej LIBOR 3M dla (...) powiększonej o marżę kredytu w myśl § 6 ust. 3 tej umowy, które to postanowienie kwalifikowało się jako określające świadczenie główne z umowy kredytu.

Brak było podstaw do uwzględnienia wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego na okoliczność wysokości stóp referencyjnych LIBOR 3M i WIBOR 3M, ich konsekwencji, gdy chodzi o koszty udzielonego kredytu oraz zmian kursów (...) względem PLN, skoro okoliczności te pozostawały poza sporem. Z kolei funkcjonujący na rynku czynności bankowych zwyczaj handlowy polegający na ustaleniu oprocentowania kredytu indeksowanego względem (...) według stopy referencyjnej LIBOR 3M właściwej dla (...) został wykazany innymi dowodami, stąd nie wymagał przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego sądowego, podobnie jak metodologia ustalania kursów (...)

względem PLN przez pozwanego oraz zawieranie przez pozwanego transakcji na rynku międzybankowym służących pozyskaniu przez pozwanego depozytów w (...) oraz zabezpieczeniu ryzyka zmiany kursu (...) względem PLN. Brak było również podstaw do uwzględnienia wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego na okoliczność ustalenia różnicy pomiędzy należnymi a rzeczywiście spłaconymi przez powodów ratami kredytu w okresie objętym sporem przy przyjęciu rynkowych kursów (...) względem PLN oraz godziwego wynagrodzenia pozwanego w postaci marży kursowej (spreadu walutowego). Dowód taki zakładałby bowiem możliwość dokonania zmiany niedozwolonego postanowienia umownego w drodze konstytucyjnego orzeczenia sądu. Taka kompetencja sądu nie została natomiast przewidziana ani przepisami prawa krajowego, ani przepisami prawa UE.

Skoro poza sporem pozostawała okoliczność, że w okresie objętym sporem, tj. od dnia 13 czerwca 2008 r. do dnia 13 maja 2017 r. w wykonaniu umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) powodowie spłacili pozwanemu do dnia 13 sierpnia 2009 r. kwotę 19.259,97 PLN (suma wynikająca z zaświadczeń k. 72 i 74 oraz k. 489-490) oraz od dnia 13 sierpnia 2009 r. kwotę 40.727,07 CHF (suma wynikająca z zaświadczeń k. 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 89 i 91 oraz k. 489-490, 491-492 i 493), wobec ustalenia nieważności całości umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...) roszczenie o zapłatę wywiedzione przez powodów w sprawie niniejszej w kwocie 62.105,57 PLN okazało się usprawiedliwione jedynie do kwoty 19.259,97 PLN oraz kwoty 11.419,10 CHF, odpowiadającej ilorazowi kwoty 42.845,60 PLN (stanowiącej różnicę kwot 62.105,57 PLN i 19.259,97 PLN, uwzględniającą zakaz przewidziany w art. 321 § 1 k.p.c.) oraz średniego kursu PLN względem (...) Narodowego Banku Polskiego z dnia zamknięcia rozprawy, tj. 31 stycznia 2019 r., wynoszącego 3, (...).

Podstawę prawną zasądzenia roszczenia stanowił art. 405 k.c., według którego kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości.

Przepis ten w myśl art. 410 § 1 k.c. stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego.

Skoro brak było podstaw do przyjęcia, aby niemożliwe było wydanie przez pozwanego korzyści w naturze w myśl art. 405 k.c. w postaci zapłaconych przez powodów kwot w (...), to brak było podstaw do zasądzenia wartości tych kwot w PLN. Nietrafnie przy tym wskazywano na art. 358 § 3 k.c. jako na podstawę do uwzględnienia takiego roszczenia. Według tego przepisu jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia, wierzyciel może żądać spełnienia świadczenia w walucie polskiej według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z dnia, w którym zapłata jest dokonywana. Natomiast w okolicznościach sprawy niniejszej stan opóźnienia po stronie pozwanego należało przyjąć dopiero z dniem wyrokowania.

Brak było podstaw do zasądzenia ustalonej kwoty na rzecz powodów solidarnie. Węzeł solidarności nie wynikał bowiem ani z przepisu prawa powszechnie obowiązującego, ani z czynności prawnej, tak jak tego wymaga art. 369 k.c. Niemniej ze względu na to, że powodowie pozostawali we wspólności majątkowej małżeńskiej, ustalona kwota podlegała zasądzeniu na ich rzecz łącznie.

W zakresie roszczenia o zapłatę odsetek ustawowych za opóźnienie brak było natomiast podstaw do uwzględnienia powództwa w części obejmującej okres przed dniem 25 lutego 2019 r.

Zobowiązanie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia jest zobowiązaniem o charakterze bezterminowym, przewidzianym w art. 455 k.c., tj. takim, w którym termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2014 r., III CSK 36/14, OSNC 2016/1/5, LEX nr 1621345; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2001 r., V CKN 769/00, OSNC 2001/11/166, LEX nr 49111; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1991 r., III CZP 2/91, OSNCP 1991/7/93, LEX nr 3642). W myśl tego przepisu świadczenie z takiego zobowiązania powinno zostać spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika

do wykonania. W sytuacjach typowych obowiązek spełnienia świadczenia niezwłocznie po wezwaniu do wykonania oznacza obowiązek jego spełnienia w terminie 14 dni od wezwania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 2011 r., I CSK 576/09, LEX nr 1050451; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2007 r., V CSK 476/06, LEX nr 315289; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2004 r., V CK 461/03, LEX nr 174217; wyrok Sądu Najwyższego z 28 maja 1991 r., II CR 623/90, LEX nr 9056).

Przy ustalaniu stanu opóźnienia po stronie pozwanego należało przyjąć, że sprawa niniejsza nie była dla pozwanego sprawą typową, nawet jeśli jej przedmiotem było roszczenie związane z umową powszechnie przez niego zawieraną. Ustalenie wierzytelności przysługującej powodom uzależnione było bowiem przede wszystkim od oceny prawnej Sądu Rejonowego uwzględniającej wyniki wykładni nie tylko przepisów prawa krajowego, ale także przepisów prawa UE.

Wobec tego stan opóźnienia należało przyjąć dopiero z dniem wyrokowania.

Zważywszy na przyjęty stan opóźnienia wysokość odsetek za opóźnienie należało natomiast ustalić na podstawie art. 481 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym z dniem 1 stycznia 2016 r., według którego to przepisu jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych.

Za nietrafny należało uznać zarzut przedawnienia podniesiony przez pozwanego. Nietrafnie bowiem pozwany wywodził, że roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia ma charakter okresowy, skoro okresowy charakter miało roszczenie o zapłatę rat kredytu. Odmienne charakter prawny obu wierzytelności – z nienależnego świadczenia oraz z umowy o kredyt – nie pozwalał na podzielenie takiego wniosku.

Trafnie natomiast pozwany podnosił, że bieg przedawnienia roszczenia wynikającego z zobowiązania bezterminowego rozpoczyna się w dniu, w którym świadczenie powinno być spełnione, gdyby wierzyciel wezwał dłużnika do wykonania zobowiązania w najwcześniejszym możliwym terminie (art. 120 § 1 zd. 2 w zw. z art. 455 k.c.), niezależnie od świadomości uprawnionego co do przysługiwania mu roszczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2003 r., I CKN 316/01, OSNC 2004/ 7–8/117, LEX nr 112177). W przypadku zobowiązania do zwrotu nienależnego świadczenia z reguły w rachubę wchodzi dzień spełnienia tego świadczenia i liczony od tego terminu czas potrzebny do wykonania zobowiązania do zwrotu świadczenia, przy założeniu działania bez nieuzasadnionej zwłoki (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2003 r., I CKN 316/01, OSNC 2004/ 7–8/117, LEX nr 112177).

Nawet jeśli w okolicznościach sprawy niniejszej za najwcześniejszy możliwy termin, w którym można było wezwać pozwanego do zwrotu różnicy pomiędzy należnymi a rzeczywiście spłaconymi przez powodów ratami kredytu w okresie od 13 czerwca 2008 r. do 13 maja 2017 r., względnie do zwrotu całości spłaconych rat w tym okresie ze względu na nieważność umowy, uznać dni następujące po dniach, w których raty takie zostały spłacone, to wnosząc pozew w sprawie niniejszej w dniu 8 czerwca 2017 r. powodowie zachowali 10. letni termin przedawnienia roszczenia wynikający z art. 118 k.c., niezależnie od uwzględnienia czasu niezbędnego do wykonania zobowiązania do zwrotu świadczenia przy założeniu działania pozwanego bez nieuzasadnionej zwłoki.

Przeszkody do uwzględnienia powództwa nie stanowił art. 409 k.c., według którego obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu.

Brak było podstaw do zwolnienia pozwanego na podstawie tego przepisu od odpowiedzialności za zwrot wartości korzyści odpowiadającej różnicy pomiędzy należnymi a rzeczywiście spłaconymi przez powodów ratami kredytu w okresie od 13 czerwca 2008 r. do 13 maja 2017 r., względnie do zwrotu całości spłaconych rat w tym okresie ze względu na nieważność umowy.

Po pierwsze, wiarygodność konsumenta wynikająca z naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. powstaje z mocy prawa z chwilą zastosowania niedozwolonego postanowienia umownego. Postanowienie takie należy bowiem uznawać z mocy prawa za niewiążące konsumenta. Pozwany już na etapie ustalania treści postanowień umownych oraz OWU powinien był rozważyć czy postanowienia te nie naruszają art. 385¹ § 1 k.c. Jeśli ocena pozwanego w tym zakresie okazała się błędna albo oceny takiej pozwany w ogóle nie dokonywał, nie może to prowadzić do pozbawienia konsumenta ochrony przewidzianej w tym przepisie, będącym przepisem bezwzględnie obowiązującym, który służy realizacji celu określonego w art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, przewidującym obowiązek przyjęcia przez Państwa Członkowskie UE, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych z konsumentami z mocy prawa krajowego nie będą wiążące dla konsumenta. Nie można zatem przyjąć, że pozwany nie musiał liczyć się z obowiązkiem zwrotu korzyści uzyskanej bez podstawy prawnej.

Po drugie, przewidziana w art. 409 k.c. możliwość uchylenia się od obowiązku wydania korzyści uzyskanej bez podstawy prawnej lub obowiązku zwrotu jej wartości uzależniona jest od ustalenia, że ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony. Tego rodzaju okoliczności pozwany jednak nie udowodnił w odniesieniu do różnicy pomiędzy należnymi a rzeczywiście spłaconymi przez powodów ratami kredytu w okresie objętym sporem od 13 czerwca 2008 r. do 13 maja 2017 r., względnie do całości spłaconych rat w tym okresie ze względu na nieważność umowy.

Przeszkody do uwzględnienia powództwa nie stanowił również art. 411 pkt 1 k.c., według którego nie można żądać zwrotu świadczenia, jeżeli spełniający świadczenie wiedział, że nie był do świadczenia zobowiązany, chyba że spełnienie świadczenia nastąpiło z zastrzeżeniem zwrotu albo w celu uniknięcia przymusu lub w wykonaniu nieważnej czynności prawnej.

Po pierwsze, wspomniany art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, przewidujący obowiązek przyjęcia przez Państwa Członkowskie UE, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych z konsumentami z mocy prawa krajowego nie będą wiążące dla konsumenta, nakazywał wyklądać art. 411 pkt 1 k.c. w taki sposób, aby za spełnienie świadczenia w wykonaniu nieważnej czynności prawnej w rozumieniu tego przepisu uznawać także spełnienie świadczenia w wykonaniu postanowienia umownego, które nie wiązało konsumenta ze względu na naruszenie art. 385¹ § 1 k.c.

Po drugie, pojęcie przymusu, o którym mowa w art. 411 pkt 1 k.c., należy rozumieć szeroko. W rachubę wchodzi tutaj nie tylko sytuacje, w których świadczący wie, że świadczenie jest nienależne, ale spełnia je w celu uniknięcia egzekucji i kosztów z nią związanych albo pod wpływem groźby, ale również sytuacje, w których świadczenie nie jest spełniane dobrowolnie, lecz pod wpływem nacisku wynikającego z towarzyszących okoliczności (por. Trzaskowski Roman, Komentarz do art. 411 k.c., teza nr 4, w: Gudowski Jacek (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Księga trzecia. Zobowiązania, Opublikowano: LexisNexis 2013).

Znamienne, że powodowie zrzekli się uprawnienia do odwołania udzielonego pozwanemu pełnomocnictwa, które obejmowało m.in. upoważnienie do pobierania przez pozwanego z rachunku prowadzonego na rzecz powodów środków pieniężnych z zaliczeniem na spłatę wymagalnych zobowiązań powodów z tytułu kredytu, odsetek, prowizji i innych opłat w wysokości wynikającej z umowy o kredyt, a obciążenie rachunku powodów nie wymagało odrębnej dyspozycji (k. 54, k. 283 oraz k. 282), a ponadto powodowie, udzielając tego pełnomocnictwa, wyrazili zgodę, aby przy pobraniu środków pieniężnych z rachunku prowadzonego na rzecz powodów przez pozwanego stosowane były kursy zgodnie z obowiązującą u pozwanego Tabelą Kursów Walut Obcych w dniu pobrania środków pieniężnych z rachunku (k. 54, k. 283).

Niezależnie od oceny dopuszczalności tego rodzaju zrzeczenia, aby uniknąć zapłaty kwoty stanowiącej różnicę pomiędzy należnymi a rzeczywiście spłaconymi przez powodów ratami kredytu w okresie objętym sporem, powodowie

musieliby co najmniej częściowo wypowiedzieć pełnomocnictwo udzielone pozwanemu, narażając się tym samym na zarzut pozwanego polegający na niewykonaniu lub nienależnym wykonaniu zobowiązania wynikającego z umowy o kredyt objętej sporem.

Po trzecie wreszcie, jedynie wątpliwości, nawet bardzo poważne, gdy chodzi o obowiązek spełnienia określonego świadczenia, nie mogą być utożsamiane z pozytywną wiedzą o braku powinności spełnienia świadczenia, o której mowa w art. 411 pkt 1 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 1997 r., III CKN 236/97, OSNC 1998/6/101, LEX nr 32965).

Wobec zachodzącej rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych co do oceny niedozwolonego w myśl art. 385¹ § 1 k.c. charakteru postanowień umownych przewidujących indeksację kredytu względem (...), wynikającej z prezentowanych przez strony stanowisk, brak było wystarczającej podstawy do przypisania powodom wystarczającej wiedzy o tym, że nie byli oni zobowiązani do zapłaty różnicy pomiędzy należnymi a rzeczywiście spłaconymi ratami kredytu w okresie objętym sporem, wtedy, gdy różnica taka w ich imieniu była uiszczana, względnie o tym, że nie byli zobowiązani do zapłaty całości rat spłaconych w tym okresie.

W sprawie niniejszej żądanie zwrotu nienależnego świadczenia nie mogło zatem zostać oddalone na podstawie art. 411 pkt 1 k.c.

Za nietrafny należało uznać podniesiony przez pozwanego zarzut nadużycia przez powodów prawa podmiotowego. Jak już wspomniano, celem indeksacji względem (...) kredytu udzielonego powodom było bowiem nie tylko skorzystanie z niższej stopy referencyjnej właściwej dla waluty obcej, ale także zabezpieczenie przed zmianą wartości pieniądza polskiego. Indeksacja realizowała zatem w równiej mierze interes pozwanego oraz interes powodów.

Podstawę orzeczenia o kosztach procesu stanowił art. 100 zd. 2 k.p.c., według którego sąd może włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, jeżeli określenie należnej sumy zależało od oceny sądu.

Według art. 98 § 1 i 3 k.p.c. przegrywający sprawę powinien zwrócić przeciwnikowi koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw, w tym wynagrodzenie reprezentującego stronę pełnomocnika będącego adwokatem.

Z tego względu na rzecz powodów od pozwanego należało zasądzić kwotę 6.434,00 PLN (kwoty po 3.217,00 PLN) celowych kosztów dochodzenia przez powodów praw obejmujących opłatę sądową uiszczoną od pozwu w kwocie 1.000,00 PLN oraz wynagrodzenie pełnomocnika w kwocie 5.400,00 PLN, ustalone na podstawie § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie w brzmieniu obecnie obowiązującym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1800 ze zm.), zważywszy na chwilę wszczęcia postępowania, z uwzględnieniem opłat skarbowych od pełnomocnictw w kwocie 34,00 PLN.

Z tych względów Sąd Rejonowy orzekł jak w sentencji.

SSR Robert Belczącki

(...)

SSR Robert Belczącki